

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti

FƏALİYYƏTİ HAQQINDA HESABAT

2004

BAKI - 2005

"1994-cü ildən Azərbaycan dövləti özünün yeni neft strategiyasını həyata keçirir və bu strategiyanın əsas mənası, əsas prinsipləri Azərbaycanın zəngin təbii sərvətlərindən, o cümlədən neft və qaz sərvətlərindən Azərbaycan xalqının rifahı naminə daha da səmərəli istifadə etməkdən ibarətdir ..."

Heydər Əliyev
Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri

"... Neft faktorunu müstəqilliyimizin möhkəmləndirilməsi, iqtisadiyyatımızın gücləndirilməsi istiqamətində bir vasitədir. Biz bu vasitədən düzgün və səmərəli istifadə edirik ..."

İlham Əliyev
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

AZƏRBAYCANDA NEFTQAZÇIXARMANIN QISA TARİXİ

Azərbaycan dünyada neftçixarma üzrə liderlərdən biri kimi tanınmış, maddi və mənavi sərvətlərlə zəngin və neftçixarma sahəsində ən qədim təcrübəyə malik olan bir ölkədir. Azərbaycanda neft hasilatı haqqında məlumatlar erkən orta əsr alim və səyyahlarının əsərlərində dəfələrlə qeyd olunmuş və bu qeyri-adi məhsulun böyük gəlirlər gətirdiyi bildirilmişdir. Lakin o dövrlər neft ancaq məişətdə yanacaq kimi, tibbi və hərbi məqsədlər üçün istifadə olunurdu. XVIII- XIX əsrlər sənaye inqilabi neftə tələbatı kəskin artırdı və onu ölkənin inkişafı üçün birinci dərəcəli əhəmiyyətə malik strateji məhsula çevirdi. Dünyada neft bumu başladı. Azərbaycanın, xüsusilə Bakının qədim neft yataqları sənaye dünyası üçün yenidən "kəşf olundu". Azərbaycanın neftçixarma sahəsinə xarici sərmayə axını başladı. Qədim neftçixarma ənənələrinə malik Bakı qazıma, neftçixarma və neft emalı sahəsində ən yeni texnologiyaların ixtirası və ilkin tətbiq meydanına çevrildi. Hələ XIX əsrin ortalarında

neftçixarmada dönüş yaranmış və dünyada ilk dəfə olaraq 1847-ci ildə Bibiheybətdə, sonra isə Balaxanıda texnikanın tətbiqi ilə ilk neft quyuları qazılmışdır. 1901-ci ildə Azərbaycan 11,5 milyon ton neft hasil edərək dünyada birinci yerə çıxmışdır (ABŞ-da həmin ildə 9,1 milyon ton neft hasil edilmişdir). Dünyada ilk dəfə olaraq 1905-ci ildə Balaxanı mədəninə quyuların kompressor üsulu ilə istismarına başlanmış, 1911-ci ildə Suraxanı yatağında fırlanma qazma üsulu tətbiq olunmuş, 1915-ci ildə Ramanada neft quyularına dərinlik nasosları buraxılmış və qazlıft tətbiq edilmişdir. Bu yeniliklər nəticəsində Abşeron yarımadasında "Balaxanı-Sabunçu-Ramana", "Bibiheybət", "Suraxanı", "Binəqədi" və sair neft yataqlarının istismarına şərait yaranmışdır.

Əgər tarixə nəzər salsaq, o zaman görürük ki, "Odlar yurdu" olan Azərbaycan dünyada neftçixarmanın vətəni olduğu kimi, neftayırmanın da vətəni olmuşdur. XX əsrin əvvəllərində neft kəmərlərinin ümumi uzun-

luğu 230 km, illik ümumi keçiriciliyi isə 1,0 milyon ton xam neft təşkil edirdi. Birinci dəmir yolu Sabunçu qəsəbəsini "Qara şəhər" ilə birləşdirmişdir ki, burada da o zaman artıq 180-ə yaxın emal zavodu işləyirdi. Lakin bütün bunlar neft və neft məhsullarına olan tələbatı ödəmirdi. Odur ki, ilk dəfə olaraq dünya miqyasında Xəzər dənizində neftdaşıyan tanker gəmilər işə salındı. Artıq 1907-ci ildə Bakı-Batumi neft kəməri işə salındı və Bakı kerosini Avropa dövlətlərinə, hətta İngiltərəyə belə aparılmağa başlandı.

1924-cü ildə ilk dəfə olaraq dənizdə, Bibiheybət buxtasında taxta dirəklər üzərində qurulmuş 71 saylı quyudan neft hasil edilmişdir. 1940-cı ildə "Qala" yatağında elektrobur üsulu ilə quyular qazılmış, Bayılda isə dünyada ilk dəfə turbin üsulu ilə 2000 metr dərinlikdə maili quyular qazılmışdır. 1941-ci ildə Azərbaycanın neft tarixində ilk dəfə olaraq maksimum miqdarda - 23,5 milyon ton neft çıxarılmışdır və bu da bütün keçmiş Sovetlər Birliyi neftinin 71,4 %-ni təşkil etmişdir. Belə yüksək hasilat SSRİ-nin ikinci dünya müharibəsindəki qələbəsini təmin etmiş, xalq təsərrüfatının qarşısında duran bir çox məsələ-

lərin həllində neftin xüsusi rolunu daha da qaldırmışdır.

Azərbaycanda dünyada ilk dəfə olaraq dənizdə neftin çıxarılmasına başlanmış və Xəzərin Azərbaycan sektorunda bir-birinin ardınca "Gürgən-dəniz", "Pirallahı", "Çilov adası" kimi yataqların mənimsənilməsinə başlanmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, keçən əsrin 30- cu illərində ilk dəfə olaraq Piral-lahı adasında (1902-ci ildən istismar olunur) dənizin dibində yatan neft layları maili istiqamətlənmiş, sahildən qazılmış quyularla və adalar şəklində quraşdırılmış dəniz özülləri vasitəsilə mənimsənilməyə başlanmışdır.

Azərbaycan dəniz neftinin tarixinin ən təmtəraqlı dövrünə aid edilən "Neft Daşları" yatağı barəsində ayrıca qeyd olunmalıdır. 1949-cu ilin 7 noyabrında açılan dənizdə sahildən 40 km və Bakıdan 90 km aralı "Neft Daşları" yatağının aşkar edilməsi Azərbaycanı və Xəzəri bütün dünyada məşhur etdi. "Neft Daşları"nın kəşfindən sonra Azərbaycan Xəzər dənizi nefti ilə tanınmağa başladı və bu vaxtdan Azərbaycan neftçilərini "Xəzərin fəthələri" deyərək çağırmağa başladılar. "Neft Daşları"nın kəşf edilməsindən sonra qısa bir

müddət ərzində Xəzərdə güclü neft donanması yarandı, estakada tikintisinin yeni bazaları, metalkonstruksiya hazırlanması üzrə sahələr işə salındı və bununla da Xəzərin daha böyük dərinlikləri istiqamətində geoloji-kəşfiyyat işlərinin perspektivli strukturlarda aparılmasına imkan yarandı. Qeyd etmək lazımdır ki, "Neft Daşları"nın kəşf edilməsi Azərbaycanın neft sənayesinə yeni bir təkan verdi və bu dövr ərzində eyni zamanda quru ərazilərində də axtarış- kəşfiyyat işləri yeni vüsət almağa başladı. 1954-cü ildən başlayaraq aparılmış işlər nəticəsində yeni-yeni yataqlar, o cümlədən Aşağı Kür çökəkliyində "Kürovdağ", "Qarabağlı", "Kürsəngi", "Kəlaməddin", "Mişovdağ" kimi yataqlar işlənməyə daxil edildilər. Həmin dövrdə quru və dənizdə yeni yataqların aşkar edilməsi və istismara verilməsi respublikamızda neft və qaz hasilatının artırılmasına imkan yaratdı.

Azərbaycanın neft tarixini bir neçə mərhələyə bölmək olar və bu mərhələlərin hər birinin özünəməxsus inkişafı olmuşdur. Bun-

ların içərisində ən mühümü 1969-cu ildən bəri olan "Dirçəliş" mərhələsidir. Bu dövr Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin Azərbaycana ilk dəfə siyasi hakimiyyətə gəldiyi dövrə təsadüf edir. O zaman iqtisadiyyatın bir sıra sahələrində, o cümlədən neft sənayesində bir sıra geriləmələr var idi. Heydər Əliyev neft sənayesinin inkişafına təkan vermək məqsədilə bir sıra məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirməyə başladı. Azərbaycanın Neft Sənayesi Nazirliyi ləğv edilərək, dənizdə və quruda iş aparılması üçün iki İstehsalat Birliyi yaradıldı. Keçmiş Sovet İttifaqının Neft Sənayesi Nazirliyi Azərbaycanın dəniz neftçilərinin iş təcrübəsini nəzərə alaraq Xəzər dənizində geoloji-kəşfiyyat, qazma, istismar və digər işləri onlara tapşırırdı. Nəticədə bu dövr ərzində 8 yeni neft yatağı aşkar edildi. 60-cı illərin axırları ilə müqayisədə neftin və qazın ehtiyatları müvafiq olaraq üç və iki dəfə artdı. 1975-ci ildə artıq neft və qaz hasilatının ümumi miqdarı 27,1 milyon tona (şərti yanacaqqla) çatdırıldı ki, bu da Respublikada 1941-ci ildəki ən yüksək hasilatı ötüb keçmişdi. Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan neftçiləri Sovet İttifaqı dağılana qədər Xəzər dənizinin bütün sektorlarında axtarış-kəşfiyyat qazma işləri aparmış, nəticədə Türkmənistan sektorunda 5, Rusiya sektorunda 1, Qazaxıstan sektorunda 1 yataq aşkar etmişdir.

1970-ci ilə qədərki dövrdə Xəzərin 40 metr dərinliklərinə kimi perspektivli sahələrdə demək olar ki, bütün neft-qaz yataqları aşkar edilmişdi. Neft və qazın çıxarılmasının perspektivləri daha dərin sahələrlə bağlı olduğundan Heydər Əliyevin təşəbbüsü və onun o vaxtki Sovet rəhbərliyi ilə danışıqları nəticəsində 70-ci illərin sonu - 80-ci illərdə Xəzərə böyük dərinliklərdə iş aparmaq üçün 11 ədəd üzən qazma qurğusu, müxtəlif texniki vasitələr, 400-dən artıq müxtəlif profilli müasir gəmilər gətirilərək yeni, dərin sahə-

lərdə mütəmadi işlər aparılmasına başlandı. Nəticədə dənizin 80-350 metr dərinliklərində indi adları bütün dünyada məşhur olan "Azəri", "Çıraq", "Kəpəz" və hazırda ARDNŞ neftinin 65%-dən çoxunu verən "Günəşli" kimi yataqlar aşkar edildi.

Keçən əsrin 90-cı illərində, müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycan bir çox - həm maliyyə, həm də texniki xarakterli çətinliklərlə üzləşmişdi. Keçmiş SSRİ respublikaları ilə Azərbaycan Respublikası arasında iqtisadi əlaqələrin qırılması, respublika ərazisində qeyri-sabitliyin mövcud olması, maliyyə və texniki təchizatın sifra enməsi iqtisadiyyatın bir çox sahələri kimi neft-qaz sənayesini də iflic vəziyyətinə gətirib çıxarmışdı. Bütün bu çətinliklər, maliyyə, texniki və digər problemlər kifayət qədər öyrənilmiş "Azəri", "Çıraq", "Günəşli" (dərinisulu hissə), "Kəpəz" kimi yataqların işlənməyə daxil edilməsinə imkan vermirdi.

Neft sənayesində yaranmış çətin vəziyyətdən çıxmaq və ölkəmizin neft-qaz ehtiyatlarının mənimsənilməsi üçün iki variantdan - ya 15-20 il ölkəmizin maliyyə-iqtisadi vəziyyətinin əlverişli olmasını gözləmək, ya da xarici neft şirkətləri ilə əməkdaşlıq etmək variantlarından birini seçmək lazım idi. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev ikinci variantı seçdi və xarici iri neft şirkətlərini Azərbaycana dəvət etmək və birgə işləmək qərarına gəlindi.

1994-cü ilin 20 sentyabrında "Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda "Azəri", "Çıraq" və "Günəşli" (suyun dərin hissəsi) yataqlarının birgə işlənməsi və hasilatın pay bölgüsü haqqında", sonradan "Əsrin müqaviləsi" adını almış Sazişin imzalanması həyata keçirildi. Bu müqavilədə dünyanın 8 ölkəsindən 11 iri neft şirkəti iştirak edirdilər.

Dünyanın ən iri və aparıcı dövlətlərinin neft şirkətləri ilə belə bir Sazişin imzalanması Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər

Əliyevin müdrik siyasətinin, uzaqgörənliyinin və siyasi cəsarətinin ifadəsi idi. Saziş demək olar ki, bütün dünya dövlətlərinin Azərbaycana inamını artırdı və sonradan dünyanın ən böyük və tanınmış neft şirkətlərinin ölkəmizə axınına şərait yaratdı.

Bu vaxta qədər ARDNŞ və xarici neft şirkətləri arasında "Hasilatın pay bölgüsü" tipli 26 saziş imzalanmışdır. Bu sazişlərin 15-i dəniz sahələri üzrədir və 14 saziş "Əsrin müqaviləsi"ndən fərqli olaraq perspektiv 30 strukturu əhatə edir ki, bu sazişlər bağlanan vaxt Saziş sahələri neft və qaz yataqları aşkar edilməmiş strukturlar idi. Axtarış-kəşfiyyat işləri həmin sazişlər üzrə iştirakçı olan xarici neft şirkətlərinin sərmayə qoyuluşu hesabına aparılır ki, bu da onların riski deməkdir.

"Azəri-Çıraq-Günəşli (dərinisulu)" layihəsi

Diagram 1

bp	34,14%
Unocal	10,28%
SOCAR	10%
INPEX	10%
Statoil	8,56%
ExxonMobil	8%
TRAO	6,75%
Devon Energu	5,63%
Itchu	3,92%
Delta Hess	2,72%

ARDNŞ-nin
rəhbərliyi**Natiq Əliyev**Azərbaycan Respublikası
Dövlət Neft Şirkətinin Prezidenti**Telefon:** (99412) 4920685
Daxili: 338
Faks: (99412) 4971167**Xoşbəxt Yusifzadə**Geologiya, geofizika və yataqların işlənməsi
üzrə I vitse-prezident**Telefon:** (99412) 4922870
Daxili: 359
E-mail: yusifzadeh@socar.gov.az**Şahin Mustafayev**İqtisadi məsələlər
üzrə vitse-prezident**Telefon:** (99412) 4970949
Daxili: 401
Faks: (99412) 4920346
E-mail: mustafayev@socar.gov.azARDNŞ-nin
təşkilat strukturu

Əsas vəzifələrinə uyğun olaraq ARDNŞ-nin tərkibində 2 İstehsalat Birliyi (İB), 3 idarə və 3 zavod fəaliyyət göstərir:

- ✓ Neft və qazçıxarma üzrə "Azneft" İB;
- ✓ Geofizika və Mühəndis Geologiyası İB;
- ✓ Neft Kəmərləri İdarəsi;
- ✓ Xarici Sərmayələr İdarəsi;
- ✓ Marketing və İqtisadi Əməliyyatlar İdarəsi;
- ✓ Heydər Əliyev ad. Bakı Dərin Özüllər Zavodu;
- ✓ Heydər Əliyev ad. Bakı Neft Emalı Zavodu;
- ✓ "Azərneftyağ" Neft Emalı Zavodu.

"Azneft" İstehsalat Birliyi quruda və dənizdə neft və qaz yataqlarının axtarışı, kəşfiyyatı, işlənməsi və abadlaşdırılması, neft və qazın hazırlanması, quyuların cari və əsaslı təmiri ilə məşğul olur. İB 2004-cü ildə quruda fəaliyyət göstərən MM və ƏŞ-lərlə birlikdə 8,98 mln ton neft və qaz kondensatı hasil etmişdir ki, bundan da 7,27 mln tonu dəniz, 1,71 mln tonu quru yataqlarının payına düşür və 4,19 mlrd m³ qaz hasil etmişdir ki, bundan da 3,95 mlrd m³ dəniz, 0,24 mlrd m³ quru yataqlarının payına düşür. İB-nin tərkibinə Birliyin normal fəaliyyətini təmin edən 65 müəssisə daxildir.

Geofizika və Mühəndis Geologiyası İstehsalat Birliyi respublikanın bütün ərazisində neft və qaz yataqlarının kəşfiyyatı və mədən geofizikası işləri, həmçinin mühəndis-geoloji tədqiqatların aparılması ilə məşğuldur. İB-nin tərkibinə 4 trest, "Azərgeofizika" Elmi-Tədqiqat İnstitutu və geofiziki cihazlar üzrə Xüsusi Konstruktor Bürosu daxildir.

Neft Kəmərləri İdarəsi respublikanın bütün ərazisində neftin saxlanması və nəqli ilə məşğul olur. İdarənin tərkibinə 3 müəssisə daxildir.

Xarici Sərmayələr İdarəsi xarici sərmayələrin cəlb edilməsini təmin edən tədbirlərin həyata keçirilməsi, Şirkətin fəaliyyətinə aid müvafiq sənədlərin layihələrinin beynəlxalq

standartlara cavab verən səviyyədə hazırlanması, bu sənədlər üzrə danışıqların aparılması və yaxud danışıqların aparılmasında iştirak edilməsi, müəyyən edildikdə onların imzalanmasının təşkili və icrasına nəzarətin təmin edilməsi vəzifələrini icra edir.

Marketing və İqtisadi Əməliyyatlar İdarəsi respublika daxilində və xaricdə xam neft və neft məhsulları satışı, ARDNŞ-nin ehtiyacları üçün xaricdən avadanlıq, alət və materialların alınması ilə məşğuldur.

H.Əliyev ad. Bakı Dərin Özüllər Zavodu. Zavodun əsas məhsulu dəniz neft və qaz yataqlarının işlənməsi üçün dərin özüllərdir. Bununla əlaqədar zavod dərin dəniz özüllərinin layihələndirilməsi, hazırlanması, quraşdırılması, suya buraxılması, təyinat yerinə nəqli, "layihə nöqtəsinə" qoyulması, dayaqların bərkidilməsi və istismara buraxılması ilə məşğuldur.

H.Əliyev ad. Bakı Neft Emalı Zavodu və "Azərneftyağ" Neft Emalı Zavodu. Bu zavodların birgə istehsal gücləri ildə 20 mln ton neft emal etməyə imkan verir. İstehsal olunan neft məhsulları əsasən aşağıdakılardan ibarətdir: avtomobil benzinləri, nafta, reaktiv mühərrik yanacağı, ağı neft, dizel yanacağı, məişət soba yanacağı, soba mazutu, neft bitumu, neft koksu, sürtgü yağları və maye qazlar.

ARDNŞ və xarici şirkətlərin təsisçiliyi ilə yaradılmış birgə müəssisələr, əməliyyat şirkətləri və alyanslar

2004-cü il ərzində ARDNŞ-nin və xarici şirkətlərin təsisçiliyi ilə aşağıdakı birgə layihələr üzrə işlər həyata keçirilmişdir:

Birgə müəssisələr

1. "ANŞAD Petrol"
2. "AzGerneft"
3. "Şirvan Oyl"
4. "Azəri-Fuqro"
5. "Azturqaz"
6. Kaspian Drilling Kompani
7. AzLAB QTSC
8. "BosŞelf" MMC
9. Kaspian Offşor Fabrikators MMC
10. "Azinteroyl"
11. "Azəritell"
12. Kaspian Şipyard Kompani
13. "Azfen"
14. "Atəşgah" Sığorta Şirkəti
15. Kaspian Geofizikal Kompani
16. Azəri-Mİ Drilling

Əməliyyat şirkətləri

1. ABƏŞ ("Azəri-Çıraq-Günəşli" bloku üzrə);
2. "Şah-dəniz" yatağı üzrə;
3. "Salyan Oyl" Ltd. ("Kürsəngi"- "Qarabağlı" yataqları üzrə);
4. "Qobustan" ƏŞ (Cənub-Qərbi Qobustan bloku üzrə);
5. "Qarasu" ƏŞ ("Kələməddin"- "Müşovdağ" yataqları üzrə);
6. "Azərbaycan Şenqli" NŞ ("Pirsaat" yatağı üzrə);
7. "Binəqədi Oyl" şirkəti
8. "Qaraçuxur" ƏŞ
9. "Suraxanı" yatağı üzrə
10. BTC Ko şirkəti (Bakı-Tbilisi-Ceyhan ƏİBK üzrə);
11. Cənubi Qafqaz Boru Kəməri;
11. "Naxçıvan" yatağı üzrə;
12. "Zəfər"- "Məşəl" yataqları üzrə;
13. D-222 bloku üzrə;
14. "Padar" yatağı üzrə;
15. "İnam" perspektiv strukturu üzrə;
16. "Araz-Alov-Şərq" bloku üzrə.

Alyanslar

1. "Xəzərdənizneftdonanma" idarəsi-BYU;
2. "Xəzərdənizneftdonanma" idarəsi-Taydvoter;
3. ARDNŞ-Stolt
4. ARDNŞ-A.J.Crane
5. ARDNŞ-CSM
6. ARDNŞ-Texnoconsultant
7. ARDNŞ-Texnip

Yuxarıda qeyd edilmiş birgə layihələrdə nəzərdə tutulmuş fəaliyyət istiqamətləri aşağıdakılardan ibarətdir:

- ✓ Neft və qaz hasilatı
- ✓ Kəşfiyyat işləri
- ✓ Dəniz neft və qaz quyularının qazılması
- ✓ Neft emalından ayrılan çirkab suların təkrar emalı
- ✓ Sıxılmış qazın marketinqi
- ✓ Mühəndisi tədqiqatlar, analiz, seysmik məlumatların işlənməsi
- ✓ Kimyəvi məhsulların emalı, hazırlanması və istehsalı
- ✓ Dalğıcı texniki işlər
- ✓ Avadanlıqların, gəmilərin hərəkət qazıma qurğularının təmiri
- ✓ Gəmi menecmenti
- ✓ Yataqların tammiqyaslı işlənməsi üzrə Platforma tikintisi
- ✓ Tikinti işləri
- ✓ Əmlak və əmlak maraqlarının sığortalanması
- ✓ Quşçuluq təsərrüfatı istehsalı və satışı.

2004-cü ilin hesabat nəticələrinə əsasən Birgə müəssisələrdən maliyyə və mühasibat hesabatları qəbul edilmiş, eyni zamanda bu müəssisələrin fəaliyyətləri ilə əlaqədar araşdırmalar və təhlillər aparılaraq, rəhbərliyə müvafiq təkliflər verilmişdir.

2004-cü il ərzində Birgə müəssisələrdən dividend kimi ARDNŞ-in iştirak paylarına uyğun olaraq 33358,1 mln. manat dividend hesablanmış və ödənilmişdir.

AZƏRBAYCANIN YENİ NEFT STRATEGİYASI

Son illər Azərbaycanda dövlət müstəqilliyi möhkəmlənmiş, ictimai- siyasi sabitliyə nail olunmuş, cəmiyyətdə demokratiya və iqtisadiyyatda bazar münasibətləri daha da inkişaf etmiş, dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya üçün şərait yaradılmış və buna başlanılmışdır.

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən aparılan siyasət nəticəsində Azərbaycan Qafqazın və Xəzər regionunun geosiyasətində əhəmiyyətli rol oynamağa başlamışdır.

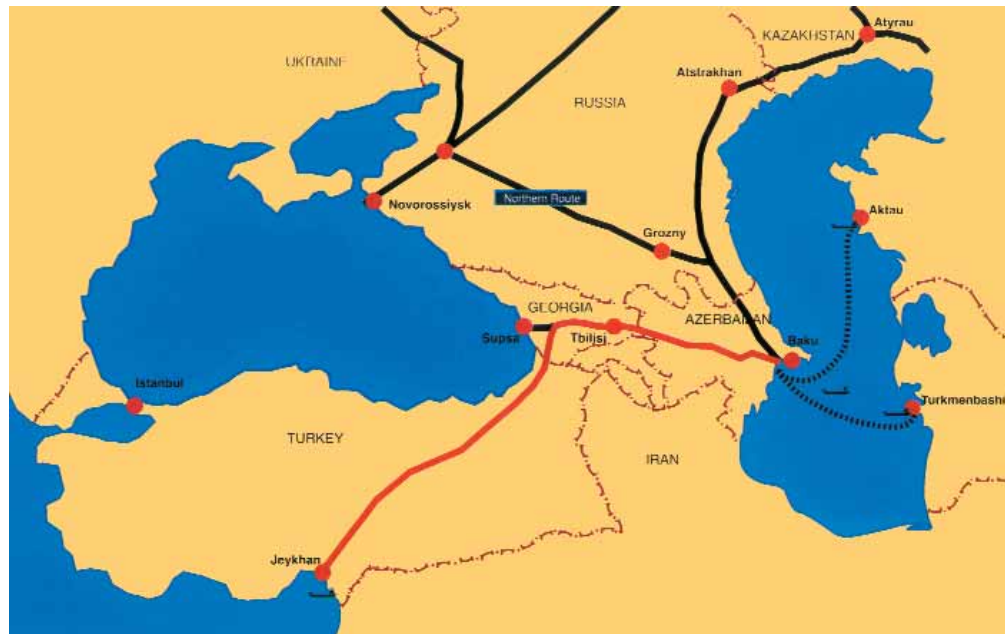
Azərbaycan yalnız neft və qaz ehtiyatlarına görə deyil, həmçinin Qara və Xəzər dənizləri regionunda tutduğu mövqeyə görə ABŞ, Avropa və Asiya dövlətlərinin maraqlarının kəşidyi geosiyasi mərkəzə çevrilmişdir. Neft və qaz ehtiyatlarının işlənməsi, həmçinin onların dünya bazarlarına ixracı üzrə nəhəng layihələrin həyata keçirilməsi sayəsində Xəzər regionu XXI əsrdə dünyanın əhəmiyyətli regionlarından birinə çevrilmişdir.

Bu sazişlərin bağlanması Azərbaycan Respublikasına və onun vətəndaşlarına nələrdə edildi barədə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev demişdir: "Son illərdə həyata keçirilən neft strategiyası bu yolun düzgün olduğunu bir daha sübut etdi. Amma bu heç də o demək deyil ki, biz gələcəyimizi də yalnız neftlə bağlamaq istəyirik. Neft faktoru bizim üçün vasitədir. Müstəqilliyimizin möhkəmləndirilməsi, iqtisadiyyatımızın gücləndirilməsi istiqamətində bir vasitədir. Yəni biz bu vasitədən istifadə edirik. Neftin o vaxt qiyməti olur ki, neft hasil edilir, nəql edilir, satılır və bundan gəlir əldə olunur. Yerin, suyun altında istifadəsiz olan neftin heç bir qiyməti yoxdur. Bəziləri deyirlər ki, o bizim milli sərvətimizdir, ona dəyməyə, onu gələcək nəsillərə saxlayaq. Bu çox yanlış, populist fikirdir. Yenə də deyirəm, neft bizim üçün vasitədir. Mən hesab edirəm ki, biz bu vasitədən çox səmərəli isti-

fadə etdik. Azərbaycan artıq dünyada tanındı. Ölkəmizə milyardlarla dollardan artıq sərmayə gətirilib qoyuldu. Azərbaycan öz iqtisadiyyatının neftlə bağlı olan digər sektorlarının da xeyrini götürdü, orada inkişaf müşahidə olundu. Azərbaycanda infrastruktur, xidmət sektoru sahəsində böyük irəliləyiş var. Minlərlə gənc vətəndaşımız xarici ölkələrdə, yaxud da xarici ölkələrin Azərbaycanda fəaliyyət göstərən şirkətlərinin təşkil etdiyi kurslarda öz təhsilini təkmilləşdiribdir. Bundan başqa:

- Sazişlərin həyata keçirdiyi dövrdə neft sənayesinin infrastrukturunu xeyli dərəcədə təzələnəcək və neft sənayemizin yeni, güclü infrastrukturunu yaranacaqdır;
- Ölkə iqtisadiyyatının digər sahələrinə sərmayələr axını təmin ediləcəkdir;
- Azərbaycan yeni, müasir texnologiyalar əldə edəcəkdir;
- Azərbaycanın böyük miqdarda yeni müəssisələri yaradılacaq və onlar xarici neft şirkətlərinə xidmət göstərəcəklər;

- Bank və sığorta biznesinin inkişafına böyük təkan veriləcəkdir;
- Sivilizasiyalı cəmiyyətin qanunları çərçivəsində işləyəcək sahibkarların sanballı bir təbəqəsi formalaşacaqdır;
- Xarici şirkətlərin ödədiyi vergilərdən büdcəyə mədaxil xeyli artacaqdır;
- Müxtəlif sənaye və xidmət sahələrində minlərlə yeni iş yeri açılacaqdır;
- Azərbaycan neft satışından milyardlarla dollar götürəcəkdir ki, bu da geniş sosial proqramları həyata keçirməyə, əmək haqqını və pensiyaları artırmağa, imkansız ailələrə, müharibə əlillərinə və qaçqınlara daha da çox kömək etməyə imkan verəcəkdir. Nəticədə güclü iqtisadi potensial yaradılacaq və bu da ölkənin müstəqilliyini bundan sonra da qoruyub möhkəmlətməyə imkan verəcəkdir. Deyə bilərəm ki, Azərbaycanın neft gələcəyi çox parlaqdır. Hesab edirəm ki, respublikamız bundan əldə etdiyi gəliri düzgün xərcləyəcək və beləliklə, iqtisadiyyatımızın bütün sektorları inkişaf edəcəkdir."

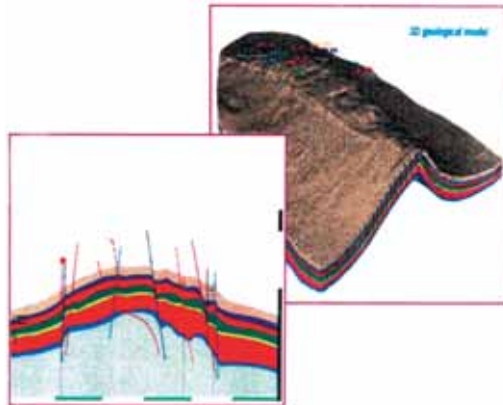
GEOFİZİKİ VƏ GEOLOJİ İŞLƏR

I. Geofiziki işlər

2004-cü ildə geofiziki işlər əsasən Geofizika və Mühəndis Geologiyası İstehsalat Birliyi tərəfindən yerinə yetirilmişdir.

Geofizika və Mühəndis Geologiyası İstehsalat Birliyinin tərkibində dörd trest - "Xəzərdənizneftgeofizikəşfiyyat", "Xəzərdənizneftgeofizika", "Azərneftgeofizika" və "Azərneftmədəngeofizika" və bir institut - "AzərGeofizika" ETİ fəaliyyət göstərir.

Geofizika və Mühəndis Geologiyası İB tərəfindən 2004-cü il ərzində cəmi 47,5 mlrd. manat, o cümlədən kəşfiyyat geofizikası üzrə 17,5 mlrd. manat, mədən-geofizikası üzrə 27,3 mlrd. manat və elmi-tədqiqat işləri üzrə 2,7 mlrd. manat həcmində işlər yerinə yetirilmişdir.

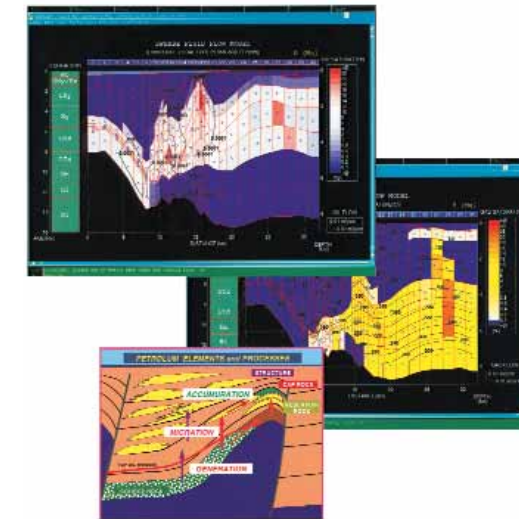
Kəşfiyyat geofizikası üzrə 2004-cü il ərzində "Xəzərdənizneftgeofizikəşfiyyat", "Azərneftgeofizika" trestləri və "AzərGeofizika" ETİ tərəfindən çöl geofizikası üzrə cəmi 826,6 km həcmində 2D seysmik kəşfiyyat, 200 fiziki nöqtə həcmində seysmoloji, 42 fiziki nöqtə həcmində yüksək dəqiqlikli gravimetrik kəşfiyyat, 30,7 min km həcmində emal işləri yerinə yetirilmişdir.

"Xəzərdənizneftgeofizikəşfiyyat" tresti "Qobustan" Əməliyyat Şirkəti ilə bağladığı müqaviləyə əsasən Qobustan sahəsində 321,5 km həcmində 2D seysmik profili işlənmiş, əldə olunan materialları emal və interpretasiya etmişdir. Eyni zamanda trest 2004-cü ildə "Thales" şirkəti ilə bağladığı müqaviləyə uyğun olaraq "Geofizik-3" ETG-si vasitəsilə xarici şirkətlərin sifarişlərinə əsasən, mühəndisi-geofiziki və ekoloji xidmətlər göstərmiş və BP şirkəti ilə bağladığı müqaviləyə əsasən isə 1477,6 km həcmində seysmik materialları təkrar emal etmişdir.

"Azərneftmədəngeofizika" tresti il ərzində 476 km həcmində 2D seysmik profil işləmişdir. Abşeron NQR-in Qərbi Şorbulaq - Gülbaxt - Korgöz sahələrində strukturların detallaşdırılması və Məhsuldar qat çöküntülərində qeyri-antiklinal tip (litoloji) tələlərin aşkar edilməsi, Qaradağ sahəsində Məhsuldar qat və Diatom çöküntülərinə görə Qaradağ strukturunun detallaşdırılması, Qala-Türkan-Hövsan sahələrində tektonik və litoloji stratigrafik ekranlaşmış tələlərin axtarışı və məhsuldar qat çöküntülərinin geoloji quruluşunun dəqiqləşdirilməsi, Kür-

yanı NQR-in Bəndovan sahəsində üst plio-sen çöküntülərində qaz yataqlarının hüdudlandırılması və birbaşa axtarışı, əlverişli tələlərin dərin qazımaya hazırlanması məqsədilə ümumi dərinlik nöqtəsi (ÜDN) üsulu ilə seysmik kəşfiyyat işlərini həyata keçirmişdir. Trest tədqiqat sahələrində kəşfişin üst hissəsinin öyrənilməsi məqsədilə sinan dalğalar üsulu (SDÜ) ilə seysmik kəşfiyyat işləri aparılmışdır. Şimali Naftalan sahəsindəki 2 nömrəli quyuda şaquli seysmik profiləmə (ŞSP) işlərini yerinə yetirmişdir. Hesabat dövründə trest tərəfindən 289 km (8221 maqnitogram) həcmində isə emal işləri yerinə yetirmişdir.

Mədən geofizikası üzrə 2004-cü il ərzində "Azərneftmədəngeofizika" və "Xəzərdənizneftgeofizika" trestləri tərəfindən ARDNŞ-in quru və dənizdə fəaliyyət göstərən müvafiq neftqazçıxarma idarələrinin sifarişlərinə əsasən Azərbaycanın quru ərazisində və Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda qazılmış neft-qaz quyularında cəmi 4117 ədəd mədən-geofiziki tədqiqat və quyuda yataqların işlənməsinə geofiziki üsullarla nəzarət işləri aparılmışdır. Bunlar-

dan quyuda geofiziki tədqiqatlar üzrə 2666 ədəd karotaj işləri nəticəsində 5715 diaqram ölçülmüş, 1451 quyuda partlayış-atma (perforasiya) işləri nəticəsində isə 85361 ədəd dəlik atılmışdır.

Hesabat ilində yataqların işlənməsinə geofiziki üsullarla nəzarət məqsədilə, işlənmədə olan 224 quyuda yataqların işlənməsinə nəzarət işləri yerinə yetirilmişdir. Bunlardan 54 quyuda İNNK üsulu, 157 quyuda texniki vəziyyətin təyini, 9 quyuda QK+NQK, 2 quyuda tutulma və 2 quyuda udulma yerinin təyini işləri olmuşdur. Mədən-geofiziki tədqiqat işləri dənizdə yerləşən "Günəşli", "Neft Daşları", "Palçıq pilpili", "Bulla-dəniz", "8 Mart", "Bahar", "Darvin bankası", "Abşeron bankası", "Çilov adası", "Səngəçal-dəniz", "Qum-dəniz" və quruda yerləşən "Hövsan", "Balaxanı", "Bibi-Heybət", "Suraxanı", "Qala", "Lökbatan", "Binəqədi", "Putu", "Quşxana", "Neftçala", "Qalmas", "Mişovdağ", "Kürovdağ", "Xıllı", "Siyəzən", "Kürsəngi", "Qarabağlı", "Tərsdöllər", "Muradxanlı", "Qarabağ" və "Cəfərli" sahələrində qazılmış quyularda yerinə yetirmişdir.

II. Axtarış-kəşfiyyat işləri

2004-cü ildə axtarış-kəşfiyyat işləri Respublikanın neft-qaz yataqlarında və perspektivli strukturlarında, o cümlədən Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda və quru sahələrində Dövlət Neft Şirkətinin "Azneft" İstehsalat Birliyindəki qazıma idarələri və xarici şirkətlər tərəfindən aparılmışdır.

1. "Azneft" İB-nin quru ərazilərində 2004-cü ildə faktiki olaraq axtarış-kəşfiyyat qazılması Xəzəryanı-Quba NQR-də Şurabad strukturunda, Yevlax-Ağcabədi NQR-də Şimali Naftalan sahəsində aparılmışdır.

Şimali Naftalan strukturunda 2 nömrəli quyuda hesabat ilində 777 metr həcmində

qazıma işləri aparılmış və quyu 3314 metrə çatdırılmışdır. Bu dərinlikdə quyu qazıma ilə saxlanılmış və kəsilişdə üst təbəşir çöküntüləri, paleosen, eosen, maykop, neogen, dördüncü dövr çöküntüləri açılmışdır. Neftli-qazlı obyektlərin olması eosen çöküntüləri ilə əlaqədar və yan karotaj zondlamanın nəticəsinə görə bir neçə obyektin sınağına başlanmışdır. Bunlardan 2700 metrədəki intervalda yoxlama nəticəsində su alınmışdır. İkinci obyektin 2694 metrədə yoxlanması 2005-ci ilə keçiriləcək.

Şurabad sahəsində 2004-cü ilə quyudibi 1027 metrə keçən 38 saylı kəşfiyyat quyusunda 713 metr həcmində qazıma işləri görülmüşdür. Quyu kəsilişində maraqlı obyektlərdən təbəşirin külülü (alt mərtəbəsi) və haterif qumdaşlarıdır ki, bunlardan bu sahədə əvvəllər də alınan neft-qazın müsbət nəticələri quyunun layihə dərinliyinə (2100 metr)

kimi qazılmasını zəruri edir. Quyu 2005-ci ilə 1755 metr dərinliklə keçir.

Xəzərin Azərbaycan sektorunda hesabat ilində Qərbi Abşeron küpəsində 56 nömrəli quyu 2004-cü ildə qazıma ilə başlanmış (layihə dərinliyi 750 metr), 702,5 metrədə saxlanmış və Qirməkialtı lay dəstəsini açmışdır. Sınaq işləri 691-698 metrədə aparılmış və 11-12 m³/gün neft hasilatı alınmışdır.

Bu yatağın cənubi-qərb qanadında təsdiq olunmuş layihə dərinliyi 750 metr olan 57 nömrəli kəşfiyyat quyusunun qazılması 21.06.04-cü ildə başlanmış və 28.12.04-cü ildə 798 metr dərinlikdə qazıma ilə qurtarmışdır. Əsas kəşfiyyat obyektinə - Qirməkialtı lay dəstəsi açılmış və quyu MQ çöküntülərindən aşağıda yatan təbəqələrə daxil olmuşdur. Quyu 2005-ci ilə sınaq-yoxlama işləri ilə keçir.

Beləliklə, faktiki olaraq 2004-cü ildə "Azneft" İB üzrə 2990,5 m kəşfiyyat qazıma işləri görülmüşdür ki, bunun da 1500,5 metri dənizin və 1490 metr qurunun payına düşür. İki quyu qazıma ilə başlamış, üç quyu qazıma və bir quyu tikinti ilə qurtarmışdır.

2. 2004-cü ildə xarici şirkətlərlə birgə Azərbaycanın dəniz və quru ərazisində altı sahədə kəşfiyyat quyuları qazılmışdır (Zəfər-Məşəl, Qarabağlı, Babazanan, Kiçik Hərəmi, Qırlıq, Yalama).

2004-cü ildə xarici şirkətlərlə birgə qazıma işlərinin aparılması nəticəsində 19308 metr qazıma həcmi yerinə yetirilmişdir ki, bunun da 8760 metri dənizin, 10548 metri isə qurunun payına düşür.

Ümumiyyətlə Respublika üzrə hesabat ilində 22298 metr kəşfiyyat qazıma işləri görülmüş və qazıma ilə 6 quyu başlamış, 4 quyu qazıma ilə və 1 quyu tikinti ilə qurtarmışdır.

YATAQLARIN İŞLƏNMƏSİ

Azərbaycanda neft və qaz yataqlarının mənimsənilməsinə başlanan gündən hazırkı dövrə qədər onun quru və dəniz ərazilərində aparılmış kəşfiyyat işləri nəticəsində 71 neft və qaz yatağı, o cümlədən quruda 46, dənizdə 25 yataq aşkar edilmişdir. Hazırda bunlardan 54 yataq, o cümlədən quruda 36, dənizdə 18 yataq işlənməyə və istismardadır. İşlənmənin əvvəlindən 01.01.05-ci ilə kimi istismarda olmuş yataqlardan 1427,8 mln. ton neft (kondensatla birgə) və 480,8 mlrd. m³ qaz çıxarılmışdır.

Son illərin təcrübəsi və ümumilikdə istismar qazımasının nəticələri bir daha təsdiq edir ki, yataqlarda quyu fondunun yeni qazılmış quyular hesabına təzələnməsi, onlarda neft hasilatı səviyyəsinin saxlanması və artırılmasında ən əsas ehtiyat mənbələrindən biridir. Onların hesabına işlənmə obyektlərində qismən də olsa şəbəkə bərpa olunur, köhnəlmiş və texniki səbəbdən sıradan çıxmış quyular yeniləri ilə əvəz edilir və onlarda lazımı texnoloji rejim yaratmaq imkanı yaranır. Ona görə də, gələcəkdə istismar qazımasının həcmının artırılmasına böyük diqqət verilməlidir.

ARDNŞ üzrə işlək quyu fondunun 2003-cü ilə nisbətən 111 ədəd çox olması bir daha göstərir ki, fəaliyyətsiz quyuların istismarının bərpa olunmasına diqqət artırılmışdır.

2004-cü il ərzində Şirkət üzrə yataqların lay təzyiqlərinin düşməsinin qarşısının alınması üçün laylara 4721,5 min m³ su vurulmuş, su vurulan obyektlərdən 301,6 min ton, o cümlədən dəniz üzrə - 104,2 min ton, quru üzrə - 197,4 min ton əlavə neft hasil edilmişdir.

Layların neft veriminin artırılmasının digər üsulları vasitəsilə (III təsir üsulları) ARDNŞ üzrə 46,1 min ton, o cümlədən quruda 40,9 min ton, dənizdə 5,2 min ton əlavə neft hasil edilmişdir.

Dəniz yataqlarında neftçixarma proseslərində intensivləşmə proseslərinin həyata keçirilməsi məqsədilə ayrı-ayrı obyektlər və laylar üzrə statistik, dinamik və riyazi modellərdən istifadə edərək quyularda laydaxili emulsiyaların parçalanması, quyudibi zona-yaya su sızmasının qarşısının alınması üçün deemulqatorların və kimyəvi maddələrin tətbiqi, laylara impuls təsir üsulları, qum tıxaclarının qarşısının alınması üçün boruaxası fazaya xüsusi maddələrin vurulması, qaldırıcı borularda parafin çökməsinin qarşısının alınması üçün SAM tətbiqi və s. tədbirlərin görülməsi il ərzində davam etdirilmişdir.

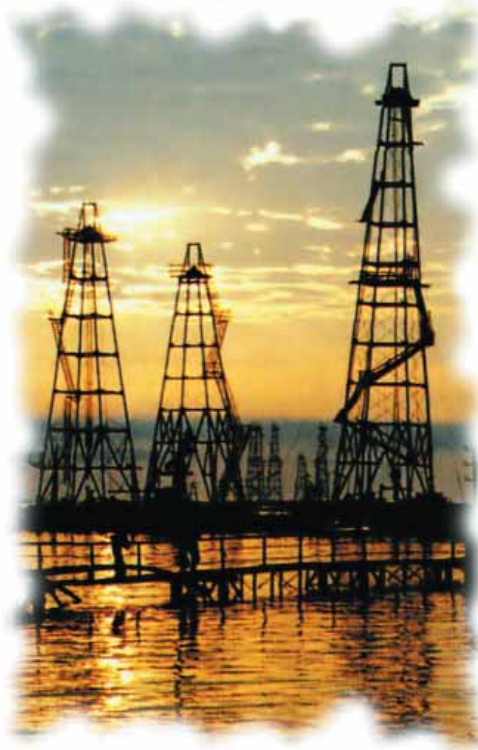
"Azneft" İB 1071 tətbiq həyata keçirilmişdir ki, bunlardan 874-ü səmərəli olmuşdur. Keçirilən tətbiqlər nəticəsində 356,4 min ton (o cümlədən dəniz yataqlarında 207 tətbiq həyata keçirilmiş və 264,8 min ton) əlavə neft hasil edilmişdir.

Köhnə yataqların əksəriyyətinin son işlənmə dövründə olmasına, qurğu və kommunikasiyaların istismar müddətlərinin başa çatmasına, texniki-texnoloji avadanlıqların fiziki-mənəvi cəhətdən köhnəlməsinə baxmayaraq, geniş surətdə həyata keçirilən geoloji, texniki, yenidənqurma, rehabilitasiya, bərpa və təmir işləri hesabına bütün köhnə yataqlar üzrə neft hasilatının sabitləşməsinə nail olunmuşdur.

QAZIMA

Neft və qaz hasilatının yüksəldilməsində qazımanın rolu əvəzsizdir. Azərbaycan Respublikasında 1921-2004-cü illərdə respublikamızın öz gücü ilə qazıma keçidinin dinamikası *diaqram 2-də* verilir. Diaqramdan görüldüyü kimi, respublikamızda qazıma keçidinin 2 pik səviyyəsi olmuşdur: 1935-ci ildə - 1391,7 min metr və 1953-cü ildə - 1685,4 min metr. Qazıma keçidinin qeyd olunan səviyyələri özünü neft hasilatının uyğun olaraq 1941-ci və 1966-cı illərdəki pik səviyyələrində göstərdi (*diaqram 4*). Sonralar qazıma həcmi kəskin şəkildə düşmüş və 1956-1989-cu illərdə 570- 970 min metr arasında dəyişmişdir. 1987-ci ildən 1995-ci ilədək qazıma həcmi yenidən kəskin düşmüş və 1995-ci ildə ən aşağı səviyyədə (71,2 min metr) olmuşdur ki, bu da müvafiq olaraq neft və qaz hasilatının düşməsinə səbəb oldu (*diaqram 4 və 6*). Belə vəziyyət həmin dövrlərdə keçmiş SSRİ məkanında siyasi və iqtisadi əlaqələrin pozulması ilə əlaqədar iqtisadi tənəzzülün baş verməsi ilə bağlı olmuşdur.

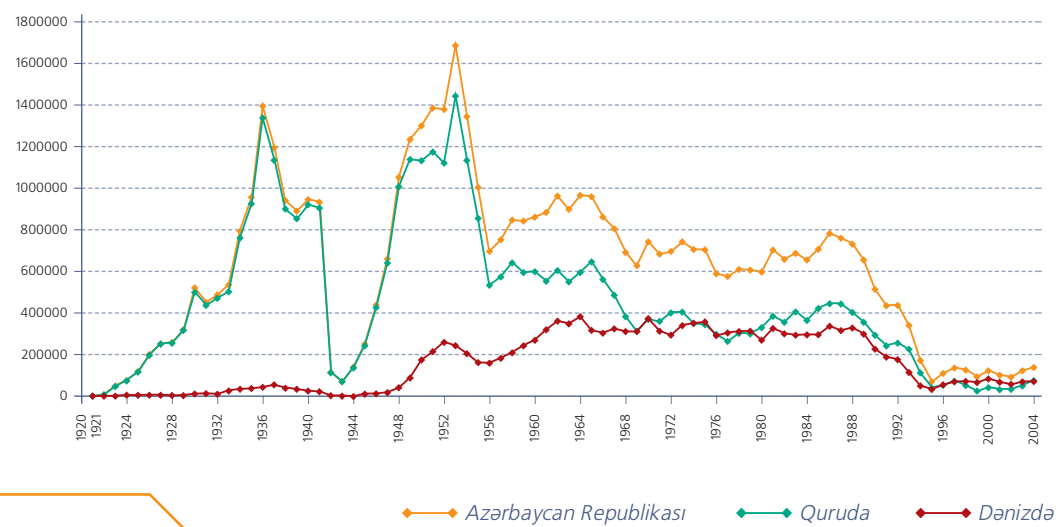
Neft sənayesi böyük sərmayə qoyuluşu tələb edən sahə olduğundan, onun inkişafı üçün ölkənin siyasi və iqtisadi sabitliyi başlıca rol oynayır. Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev yenidən hakimiyyətə gəldikdən sonra bütün sahələrdə olduğu kimi neft sənayesində də sabitliyə nail olundu. 1995-ci ildən qazıma həcmi artmağa başlamış və 2004-cü ildə onun həcmi 1995-ci il ilə müqayisədə 2 dəfə yüksəlmişdir.

Bundan başqa, respublikamızda 1997-ci ildən etibarən xarici şirkətlər tərəfindən də qazıma işləri aparılır.

Qazıma istismar və kəşfiyyat qazımaları xüsusi məna kəsb edir. Bu işlərin həcminə və xüsusi çəkisinə əsaslanaraq neft şirkətinin taktika və strategiyası haqqında fikir yürütmək olar. Əgər istismar qazıması yaxın perspektivdə hasilatın artırılmasını təmin edirsə, kəşfiyyat qazıması uzaq perspektivdə hasilatın düşməsinin qarşısını almaq üçün ehtiyatların artırılmasına xidmət edir. *Diaqram 3-də* Azərbaycan Respublikasında 1921-2004-cü illərdə respublikamızın öz gücü ilə istismar və kəşfiyyat qazımasının dinamikası verilir.

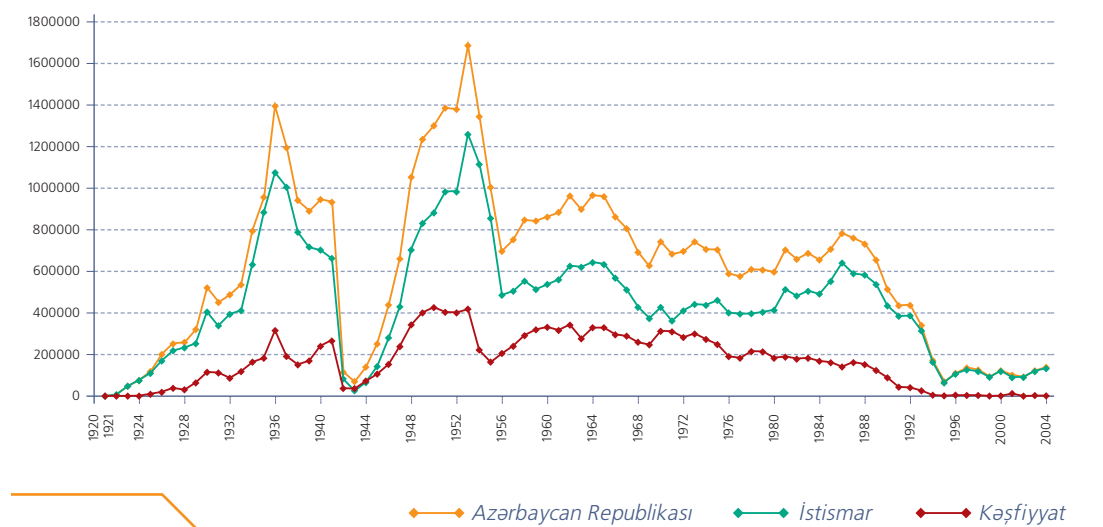
Azərbaycan Respublikası üzrə qazıma keçidi (metr)

Diaqram 2

Azərbaycan Respublikası üzrə istismar və kəşfiyyat qazıma keçidi (metr)

Diaqram 3

Diaqramdan görüldüyü kimi, 1994-cü ildən etibarən ARDNŞ üzrə kəşfiyyat qazımalarının həcmi cüzi olmuşdur. Bu da ARDNŞ üzrə mineral- xammal ehtiyatlarının əhəmiyyətli dərəcədə artırılmasına öz mənfi təsirini göstərmişdir. Belə vəziyyət bir tərəfdən böyük sərmayə qoyuluşu və risk tələb edən kəşfiyyat işləri üçün ARDNŞ-nin maliyyə imkanlarının məhdud olması, digər tərəfdən son illər kəşfiyyat işlərinin, əsasən, xarici şirkətlər tərəfindən aparılması ilə bağlı baş vermişdir.

2004-cü ilin qazıma üzrə əsas texniki-iqtisadi göstəriciləri *cədvəl 1-də* verilmişdir.

2004-cü ildə qazıma işlərinə 11,6 min ton boru sərf olunmuşdur. Bunun da 10,9 min tonu ARDNŞ-nin Maddi-Texniki Təchizat İdarəsindən alınmış, 0,7 min tonu isə ləğv olunmuş quyulardan çıxarılmış borular hesabına təmin olunmuşdur.

Qazıma göstəriciləri

Cədvəl 1

	2004-cü il	2003-cü il	2003-cü ilə nisbətən fərq %	
Qazılmışdır, metr	143972	120825	+23147	119,2
<i>o cümlədən:</i> – istismar	140982	119179	+21803	118,3
– kəşfiyyat	2990	1646	+1344	181,7
Dəzqahların miqdarı	408,5	380,3	+28,2	107,4
<i>o cümlədən:</i> – istismar	376,3	374,5	+1,8	100,4
– kəşfiyyat	32,2	5,8	+26,4	5,5 dəfə
Qazıma sürəti, m/dəzqah-ay				
– istismar	375	318	x	117,9
– kəşfiyyat	93	67	x	138,8
Qazıması başlanan quyular	82	66	+6	124,2
<i>o cümlədən:</i> – istismar	80	66	+14	121,2
– kəşfiyyat	2	0	+2	–
Qazıması qurtaran quyular	86	60	+26	143,3
<i>o cümlədən:</i> – istismar	84	60	+24	140,0
– kəşfiyyat	2	0	+2	–
Tikintisi qurtaran quyular	85	54	+31	157,0
<i>o cümlədən:</i> – istismar	84	54	+30	155,6
– kəşfiyyat	1	0	+1	–

Qəzaların və mürəkkəbləşmələrin baş verməsi bir çox hallarda qazıma borularının yararsızlığı ilə bağlıdır. Qazıma boruları və ağırlaşdırılmış qazıma boruları parkı köhnəlib və bunun nəticəsində borularda təzyiq-düşmə halları baş verir. Hesabat ilində ağırlaşdırılmış qazıma boruları alınmadığından quyuların lüləsinin layihədə nəzərdə tutulan göstəricilər üzrə layihə dərinliyinə çatdırılması zamanı müxtəlif çətinliklər və mürəkkəbləşmələrə rast gəlinir.

2004-cü ildə qazıma işləri hər il olduğu kimi, əsasən şaroşkalı baltalarla aparılmışdır. Bu baltalarla 132019 m qazıma işi aparılmışdır. Baltaların göstəriciləri 2003-cü ilə müqayisədə aşağıdakı *cədvəl 2-də* verilmişdir.

Cədvəldən görüldüyü kimi, 2004-cü ildə qazıma həcmi 2003-cü ilə nisbətən artmışdır, lakin baltaların iş göstəricilərində isə böyük dəyişikliklər baş verməmişdir.

2003-cü ildə məhsuldar vaxt 62,6%, qeyri-məhsuldar vaxt 37,4%, təşkilati boşdayanmalar 33,4%, qəzaların və zay işlərin ləğvinə 3,9%, mürəkkəbləşmələrin ləğvinə 2,1% vaxt sərf olunduğu halda, 2004-cü ilin 12 ayında məhsuldar vaxt 74,1%, qeyri-məhsuldar vaxt 25,9%, təşkilati boşdayanmalar 21,9%, qəzaların və zay işlərin ləğvinə 3,9%, mürəkkəbləşmələrin ləğvinə isə 4,0% vaxt sərf olunmuşdur. Təşkilati- texniki boşdayanmalar: qoruyucu boruların, kimyəvi reagentlərin, ağırlaşdırıcıların, avadanlıq, ehtiyat hissələri və qazıma borularının gözlənilməsi hesabına baş vermişdir.

2004-cü ildə 7 qəza hadisəsi baş vermiş, nəticədə 4607 metr itirilmiş və onların ləğvinə 6,9 mlrd. manat vəsait xərclənmişdir.

Qazıma baltalarının göstəriciləri

Cədvəl 2

	2003-cü il		2004-cü il	
	metr	%	metr	%
1. Cəmi qazılmışdır	120825	100,0	143972	100,0
<i>o cümlədən</i> şaroşkalı	103633	85,8	132019	91,7
almaz və İSM	13625	11,3	9553	6,6
pərli və sairə	3567	2,9	2400	1,7
2. İstismar qazılması	119179	100,0	140982	100,0
<i>o cümlədən</i> şaroşkalı	102123	85,7	129160	91,6
almaz və İSM	13625	11,4	9553	6,8
pərli və sairə	3431	2,9	2269	1,6
3. Kəşfiyyat qazılması	1646	100,0	2290	100,0
<i>o cümlədən</i> şaroşkalı	1510	91,7	2859	95,6
almaz və İSM	–	–	–	–
pərli və sairə	136	8,3	131	4,4

NEFT-QAZ HASILATI VƏ TƏHVİLİ

Azərbaycan Respublikasında 1900-2004-cü illərdə neft hasilatının dinamikası *diaqram 4-də* verilir. Diaqramdan göründüyü kimi, respublikamızda neft hasilatının ən yüksək səviyyəsinə (23,5 mln. ton) 1941-ci ildə nail olunmuşdur. Sonralar hasilat kəskin şəkildə düşmüş və ötən əsrin 60-cı illərində quruda və dənizdə yeni neft yataqlarının istismara daxil edilməsi nəticəsində 1966-cı ildə hasilatı 21,7 mln. tona qaldırmaq mümkün oldu. Qeyd etmək lazımdır ki, bu səviyyə 1941-ci ildən indiyədək əldə olunmuş ən yüksək səviyyədir.

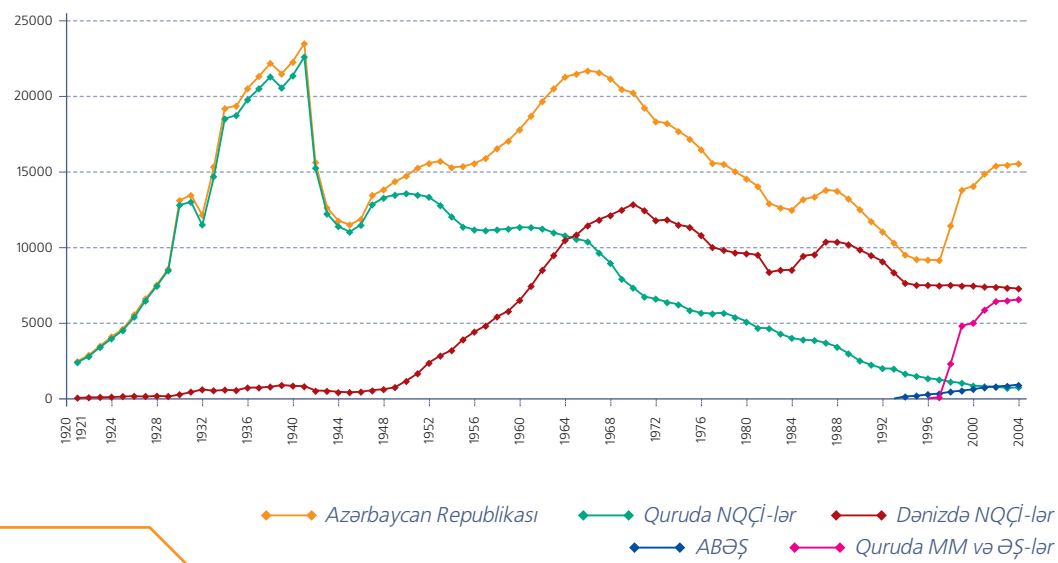
Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev yenidən hakimiyyətə gəldik-

dən sonra respublika neft sənayesinə diqqət artırılmış və böyük elmi-texniki potensiala malik iri xarici neft şirkətləri ilə neft-qaz yataqlarının kəşfiyyatı, bərpası və işlənməsi üzrə artıq sayı 26-ya çatan sazişlər imzalanmışdır. Görülən işlərin məntiqi nəticəsi kimi 1997-ci ildən etibarən respublikada neft hasilatı sığrayışla artmağa başlamışdır. Proqnozlara görə 2006-cı ildə neft hasilatının həcmi onun 1941-ci il səviyyəsindən əhəmiyyətli dərəcədə yüksək olacaq.

Azərbaycan artıq xam neft ixrac edən dövlətə çevrilmiş və dünya neft bazarında yüksək keyfiyyətli Azeri Light brendli nefti ilə özünəməxsus yer tutur.

Azərbaycan Respublikası üzrə neft hasilatı (min ton)

Diaqram 4

ARDNŞ sərbəst şəkildə yalnız köhnə (əsasən, işlənmənin son mərhələsində olan) yataqları işlətdiyindən, bu yataqlarda neft hasilatının kəskin düşməsinə yol verməməyi, hasilatı sabitləşdirməyi qarşısına əsas məqsəd kimi qoymuşdur. 1996-cı ildən hasilatın kəskin düşməsinin qarşısı alınmış, 2002-ci ildən etibarən isə hasilatın sabitləşdirilməsinə nail olunmuşdur.

2004-cü ildə Dövlət Neft Şirkəti (quruda fəaliyyət göstərən MM və ƏŞ-lər nəzərə

alınmaqla) üzrə 8976,4 min ton, o cümlədən "Azneft" İB üzrə 8050,1 min ton, üzrə 926,3 min ton neft hasil olunmuşdur. 2003-2004-cü illərdə neft hasilatı və təhvil göstəriciləri *cədvəl 3-də* verilmişdir.

2003-cü illə müqayisədə 2004-cü ildə neft hasilatı "Azneft" İB üzrə 0,16% (13,3 min ton) azalmış, MM və ƏŞ-lər üzrə isə 7,6% (65,1 min ton) artmışdır. Nəticədə ARDNŞ üzrə neft hasilatı 0,6% (51,8 min ton) artmışdır.

Neft hasilatı və təhvil (min ton)

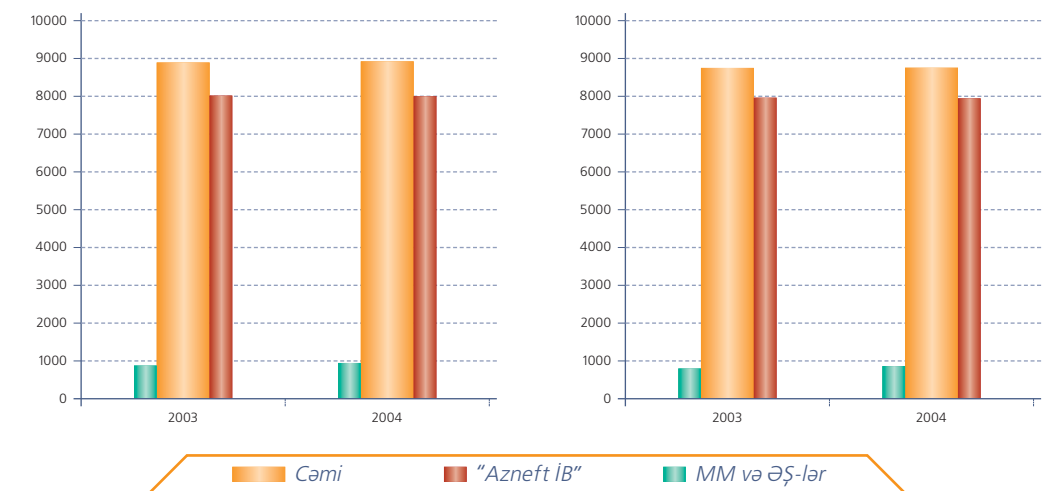
Cədvəl 3

	2004-cü il	2003-cü il	2003-cü ilə nisbətən fərq	
				%
Neft hasilatı – cəmi	8976,4	8924,6	+51,8	+0,6
<i>o cümlədən</i> "Azneft" İB	8050,1	8063,4	-13,3	-0,16
MM və ƏŞ-lər	926,3	861,2	+65,1	+7,6
Neft təhvil – cəmi	8807,6	8781,6	+26,0	+0,3
<i>o cümlədən</i> "Azneft" İB	7957,4	7960,1	-2,7	-0,03
MM və ƏŞ-lər	850,2	821,5	+28,7	+3,5

Neft hasilatı

min ton
Diaqram 5

Neft təhvil

ARDNŞ üzrə ümumi neft hasilatının 45,6%-i fontan, 36,1%-i qazlift (erlift), 18,3%-i dərinlik nasosu (ştanqlı və dalma) və svab üsulları ilə həyata keçirilmişdir.

ARDNŞ üzrə 2004-cü ildə hasil olunmuş neftin 94,9%-i keçici fond quyularından, 1,6%-i fəaliyyətsiz fondan istismara qaytarılmış quyulardan, 3,5%-i isə yeni quyulardan alınmışdır.

2004-cü ildə Dövlət Neft Şirkəti (MM və ƏŞ-lər nəzərə alınmaqla) üzrə 2618,8 min ton neft ixrac edilmişdir ki, bundan da MM və ƏŞ-lərin boru kəmərləri ilə ixracı 318,4 min ton olmuşdur. Bundan əlavə, MM və ƏŞ-lər 59,5 min ton nefti dəmir yolu ilə ixrac etmişlər.

Azərbaycan Respublikasında 1921-2004-cü illərdə qaz hasilatının dinamikası *diaqram 6-da* verilir. Diaqramdan göründüyü kimi, respublikamızda qaz hasilatının ən yüksək səviyyəsinə (14,9 mlrd. m³) 1982-ci ildə nail olunmuşdur. Sonralar hasilat kəskin şəkildə düşmüş və 1994-cü ildə 6,4 mlrd. m³-ə enmişdir. Həmin ildən sonra qaz hasilatının düşmə sürətinin azaldılmasına, bəzi hallarda isə hətta hasilatın artırılmasına nail olunmuşdur. Proqnozlara görə 2006-cı ildən qaz hasilatı artmağa başlayacaq, 2007-ci ildə 1982-ci ildə əldə olunmuş rekord səviyyəni keçəcək və sonrakı illər daha da artacaqdır.

İstismar üsulları üzrə neft hasilatı

Cədvəl 4

	Dərinlik nasosları və svablama		Qazlift (erlift)		Fontan	
	hasilat, min ton	xüsusi çəkisi, %	hasilat, min ton	xüsusi çəkisi, %	hasilat, min ton	xüsusi çəkisi, %
"Azneft" İB	856,2	10,6	3215,2	39,9	3978,7	49,4
MM və ƏŞ-lər	779,3	84,2	28,1	3,0	118,9	12,8
ARDNŞ	1635,5	18,3	3243,3	36,1	4097,6	45,6

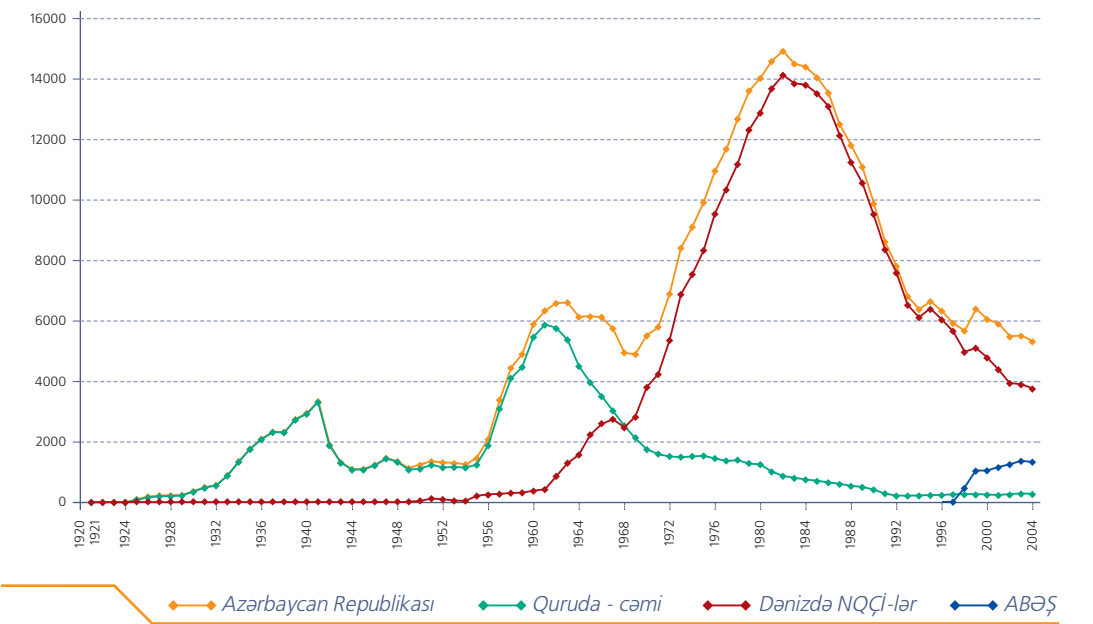
Quyu kateqoriyaları üzrə neft hasilatı

Cədvəl 5

	Keçici fond quyuları		Fəaliyyətsiz fondan alınan quyular		Yeni quyular	
	hasilat, min ton	xüsusi çəkisi, %	hasilat, min ton	xüsusi çəkisi, %	hasilat, min ton	xüsusi çəkisi, %
"Azneft" İB	7653,6	95,1	110,2	1,37	286,3	3,6
MM və ƏŞ-lər	868,4	93,7	31,5	3,4	26,4	2,8
ARDNŞ	8522,0	94,9	141,7	1,58	312,7	3,5

Azərbaycan Respublikası üzrə qaz hasilatı (min kub metr)

Diaqram 6

Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Şirkəti (MM və ƏŞ-lər nəzərə alınmaqla) 2004-cü il ərzində 3999,7 mln. m³ qaz hasil etmiş və ABƏŞ-dən Neft Daşlarında 1006,5 mln. m³ qaz qəbul etmişdir. 2003-cü illə müqayisədə qaz hasilatının düşmə tempi 3,1% və ya 161,3 mln. m³, o cümlədən "Azneft" İB üzrə 3,9% (157,3 mln. m³) təşkil etmişdir. MM və ƏŞ-lər üzrə isə qaz hasilatı 4,1% və ya 4,7 mln. m³ artmışdır.

2004-cü ildə Dövlət Neft Şirkəti (MM və ƏŞ-lər nəzərə alınmaqla) cəmi 4236,2 mln. m³, o cümlədən özünün hasil etdiyi qazdan 3408,3 mln. m³, ABƏŞ-dən aldığı qazdan isə 827,9 mln. m³ təhvil verilmişdir. Bundan 3389,6 mln. m³ "Azəriqaz" QSC-yə, 831,1 mln. m³ AzQEZ SC-yə təhvil verilmişdir.

ARDNŞ üzrə qaz hasilatı və təhvilinin sabitləşdirilməsi istiqamətində son illərdə aparılmış əsaslı tədbirlərin (yeni qaz quyularının

qazılması, qaz yığıcı-nəql sistemlərinin təkmilləşdirilməsi, kompressor stansiyalarının və qazlift sistemlərinin yenidən qurulması və s.) həyata keçirilməsi nəticəsində qaz hasilatı və təhvilinin 2004-cü ildə qismən sabitləşdirilməsinə nail olunmuşdur.

Hesabat ilində işlək quyuların hərəkəti *cədvəl 8-də* verilmişdir:

ARDNŞ üzrə 01.01.2005-ci ildə istismar fondunda 9861 quyular olmuşdur:

Qaz hasilatı (mln. m³)

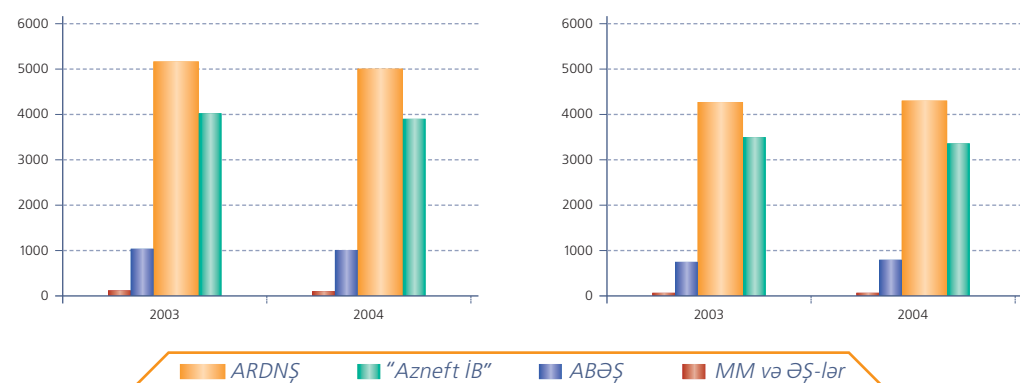
Cədvəl 6

	2004-cü il	2003-cü il	2003-cü ilə nisbətən fərq	
				%
"Azneft" İB	3880,9	4038,2	-157,3	-3,9
MM və ƏŞ-lər	118,8	114,1	+4,7	+4,1
ABƏŞ	1006,5	1015,2	-8,7	-0,9
ARDNŞ	5006,2	5167,5	-161,3	-3,1

Qaz hasilatı

mln. m³
Diagram 7

Qaz təhvi

Qaz təhvi (mln. m³)

Cədvəl 7

	2004-cü il	2003-cü il	2003-cü ilə nisbətən fərq	
				%
"Azneft" İB	3349,3	3500,1	-150,8	-4,31
MM və ƏŞ-lər	59,0	74,4	-15,4	-20,7
ABƏŞ-in qazından	827,9	720,4	+107,5	+14,9
ARDNŞ	4236,2	4294,9	-58,7	-1,37

İşlək quyularının hərəkəti

Cədvəl 8

	01.01.2004-cü il tarixinə	Daxil edilib	Çıxarılıb	01.01.2005-ci il tarixinə
Cəmi quyular	6793	461	350	6904
- neft quyuları	6711	452	335	6828
- qaz quyuları	82	9	15	76

İstismar quyularının strukturu

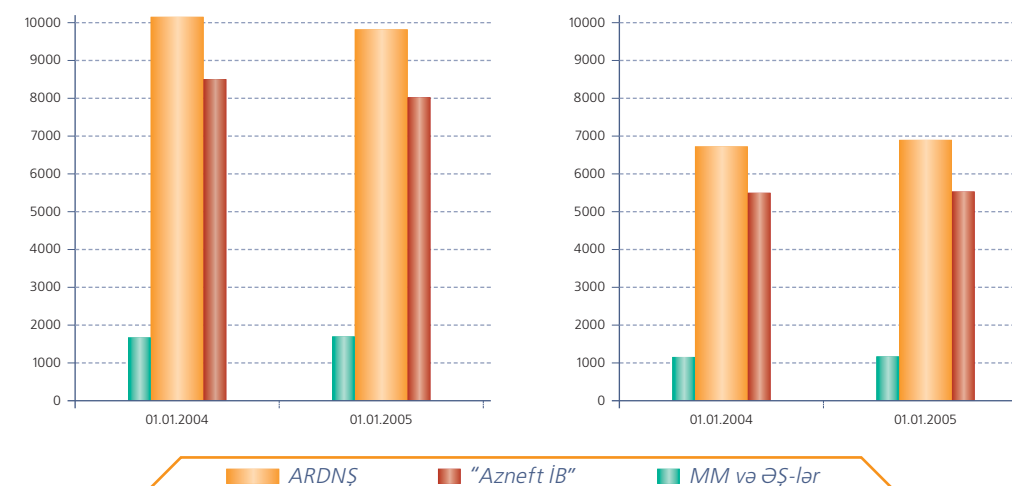
Cədvəl 9

	İstismar quyuları fondu		İşlək quyuları fondu		Fəaliyyətsiz quyuları fondu		Qazmadan sonra məniməmə	
	01.01.2004	01.01.2005	01.01.2004	01.01.2005	01.01.2004	01.01.2005	01.01.2004	01.01.2005
"Azneft" İB	8520	8027	5567	5663	2933	2349	20	15
MM və ƏŞ-lər	1779	1834	1226	1241	544	586	9	7
ARDNŞ	10299	9861	6793	6904	3477	2935	29	22

İstismar quyuları fondu

Diagram 8

İşlək quyuları fondu

ARDNŞ üzrə 2004-cü il ərzində istismar fondu 438 quyu azalmışdır. "Azneft" İB üzrə istismar fondu 493 quyu, fəaliyyətsiz fond isə 584 quyu azalmışdır. İstismar fondundan çıxan quyular əsasən ləğvi gözlənilən və ya hidrotexnikası qəzalı olan quyu fondlarına keçirilmişdir. MM və ƏŞ-lər üzrə istismar quyu fondu il ərzində 55 quyu, fəaliyyətsiz quyu fondu 42 quyu artmışdır.

ARDNŞ üzrə 2004-cü il ərzində 109 yeni quyu alınmışdır ki, bunlardan da 108-i qazmadan sonra istismara daxil edilmiş, 1-i isə məhsulunu dəyişmişdir. Qazmadan nəzərdə tutulduğundan 18 quyu çox qəbul edilmişdir.

2004-cü il ərzində fəaliyyətsiz fondan 342 quyu təmir edilərək istismara qaytarılmışdır ki, bu da 2003-cü ilin müvafiq göstəricilərinə nisbətən 78 quyu azdır.

"Azneft" İB üzrə 2004-cü il ərzində 109 əsaslı təmir briqadası tərəfindən quyularda 1640 əsaslı təmir işi aparılmışdır ki, bu da əvvəlki illə müqayisədə 78 təmir çoxdur. 174 yeraltı təmir briqadası tərəfindən quyularda 52201 yeraltı təmir işi aparılmışdır. Bu əvvəlki illə müqayisədə 2053 təmir çoxdur.

Neftqazçıxarma sahəsində 2004-cü ildə tikilən obyektlər arasında vacib əhəmiyyətli obyektlər aşağıdakılardır:

- "Günəşli" yatağında 10 quyunun qazılması üçün 13 saylı dərin dəniz özülünün tikintisi;
- "Günəşli" yatağında qazlift sistemini təkmilləşdirmək məqsədilə özüllərin abadlaşdırılması; elektrik təchizat sisteminin etibarlı təminatı üçün özüllərarası 6,0 kV-lıq sualtı elektrik kabel xətlərinin çəkilməsi;
- "Hövsan" yatağının abadlaşdırılması;
- "Qum adası" və N.Nərimanov adına NQÇİ-lərində qaz-kompressor stansiyalarının yenidən qurulması;

Göstərilənlərdən əlavə çoxsaylı mədən kommunikasiyalarının, hidrotexniki qurğuların, texnoloji sistemlərin, texniki avadanlıqların təzələnməsi, təmir və bərpası istiqamətində də mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir.

2004-cü ildə istismara verilən quyuların göstəriciləri

Cədvəl 10

	Yeni quyular		Fəaliyyətsiz fondan istismara qaytarılan	
	Quyuların sayı	Hasilat, min ton	Quyuların sayı	Hasilat, min ton
"Azneft" İB	89	286,3	250	110,2
MM və ƏŞ-lər	20	26,4	92	31,5
ARDNŞ	109	312,7	342	141,7

Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 14 fevral 2005-ci il tarixli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş "Azərbaycan Respublikasının yanacaq-enerji kompleksinin inkişafı (2005-2015-ci illər) üzrə Dövlət Proqramı"na müvafiq olaraq neft-qaz hasilatının artırılması məqsədilə aşağıdakı perspektivli layihələrin işlənilib həyata keçirilməsi istiqamətində konkret tədbirlər həyata keçirilir:

1. "Günəşli" yatağındakı 11 saylı platformanın genişləndirilməsi işlərinin 2005-ci ildə başa çatdırılması və 2005-2008-ci illər ərzində 6 quyunun qazılaraq istismara daxil edilməsi;
2. "Günəşli" yatağında hasil edilən qazın itkisiz olaraq sahilə çatdırılması məqsədilə aşağı təzyiqli qaz yığım sisteminin yaradılması üçün 4 saylı platformada ümumi məhsuldarlığı 4,0 mln. m³/gün olan kompressor stansiyasının, texnoloji qurğuların və ümumi uzunluğu 33 km olmaqla boru xətlərinin tikintisi;

3. "Günəşli" yatağında hasil edilən yüksək təzyiqli qazın kompressor stansiyalarından istifadə etmədən birbaşa sahilə nəqli məqsədilə yüksək təzyiqli qaz yığım sisteminin yaradılması üçün zəruri texnoloji qurğuların və ümumi uzunluğu 34 km olmaqla boru xətlərinin tikintisi;
4. Quyuların iş rejimlərinin optimallaşdırılması və qaz istehsalında texnoloji itkilərin azaldılması məqsədilə mövcud kompressor stansiyalarının və texnoloji kommunikasiyaların yenidən qurulması və modernləşdirilməsi;
5. "Əşrəfi" və "Qarabağ" yataqlarının kəşfiyyatının başa çatdırılması və sənaye işlənilməsinə başlanılması;
6. "Ümid" və "Babək" perspektiv strukturlarında axtarış-kəşfiyyat işlərinin bərpa edilməsi.

NEFTİN EMALI

ARDNŞ-nin tərkibində iki neft emalı zavodu fəaliyyət göstərir: H.Əliyev ad. BNEZ və "Azərneftyağ" NEZ.

H.Əliyev ad. Bakı Neft Emalı Zavodu

1953-cü ildə Yeni Bakı Neftayırma Zavodu kimi yaradılmış H. Əliyev ad. Bakı NEZ Azərbaycan Respublikasının yanacaq istehsalı sektorunda ən iri və qabaqcıl müəssisəsidir.

Zavodun əsas texnoloji sxemi 1976-cı ildə istismara buraxılmış ELOU AVT-6 elektrik duzsuzlaşdırma və mazutun vakuum distillə edilməsi blokları ilə birlikdə neftin ilkin emalı qurğusudur. Zavod əsasən Azərbaycan neftini emal edərək avtobenzinlər, reaktiv mühərrik yanacağı, dizel yanacağı və vakuum emal məhsullarını istehsal edir.

Bakı şəhərinin neft emalı zavodlarının əsaslı rekonstruksiyası üzrə 1970-ci il planına

uyğun olaraq, katalitik krekinq, qudronun yavaşdırılmış kokslaşdırılması qurğularının əvəzinə yeni müasir komplekslər tikildi.

1986-cı ildə əsas məhsulu elektrik sənayesi və abraziv istehsalı üçün azkükürlü koks olan qudronun yavaşdırılmış kokslaşdırılması qurğusu istismara buraxıldı. Əlavə olaraq avtobenzinlərin yüksək oktanlı komponentlərinin istehsalı üzrə katalitik krekinq qurğusunun tikintisi başa çatdırıldı və istismara buraxıldı.

Bu qurğular 1980-ci ildə istismara daxil edilmiş benzinin katalitik riforminqi qurğusu ilə yanaşı istehsal edilən avtobenzinlərin, reaktiv və dizel yanacağılarının keyfiyyətini yüksəltməyə imkan verdi.

Hazırda zavod 15 növədək neft məhsulu istehsal edir.

Azərbaycanın neft emalı sənayesinin flaqmanı "Azərneftyanacaq" zavoduna 50

illik yubileyi ilə əlaqədar və istehsal fəaliyyətində nail olduğu göstəriciləri nəzərə alaraq Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin adı verildi. Bu mühüm hadisə ilə əlaqədar və həmçinin zavodun mərkəzi meydançasında qoyulmuş Heydər Əliyevin abidəsinin açılışında iştirak etmək üçün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev 10 may 2004-cü ildə zavoda gəlmişdir.

"Azərneftyağ" Neft Emalı Zavodu

Zavod, əsasən, sürtgü yağlarının istehsalı üçün nəzərdə tutulmuşdur. Sürtgü yağları üçün xammal 1981-ci ildə tikilmiş ELOU AVT-6 qurğusu vasitəsi ilə əldə edilir.

Neftin ilkin emalı avadanlıqlarının modernləşdirilməsi 1994-1995-ci illərdə hər birinin illik istehsal gücü 2 mln t olan iki ELOU AVT-2 qurğusunun tikintisi ilə davam etdirildi. Bu qurğular hazır məhsul istehsalı həcmi artırmağa, mühərrik yağları üçün xammalın keyfiyyətini yüksəltməyə, neft və neft məhsulları itkilərini azaltmağa, həmçinin enerji sərfini əhəmiyyətli dərəcədə azaltmağa imkan verdi.

Yağların hidrotəmizlənməsi qurğusu (A-24) 1981-ci ildə istismara buraxılmışdır. Bu proses merkaptan və piridin birləşmələrindən təmizləmə yolu ilə yağ əsaslarının sulfid və azot kompozisiyalarının rəngini və keyfiyyətini yaxşılaşdırır. Sənayedə istifadə üçün yüksək keyfiyyətli sənaye, mühərrik, transformator və turbin yağları ildə 1 mln t həcmində istehsal olunurdu.

1994-cü ildə "Azərneftyağ" zavodunda 1934-cü ildən istismar edilən, mənəvi və fiziki cəhətdən köhnəlmiş qurğunun əvəzinə, "Bituroks" Avstriya şirkətinin layihəsi üzrə məhsuldarlığı ildə 250 min ton olan yol və tikinti bitumu istehsalı üzrə yeni müasir blokun inşası başlandı. 2000-ci ilin noyabrında Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər

Əliyevin iştirakı ilə bu qurğu təntənəli şəkildə istismara buraxıldı. Burada istehsal olunan bitumlar beynəlxalq standartların bütün keyfiyyət tələblərinə cavab verir.

Parafinsizləşdirmə və hidrotəmizləmə üzrə yeni proseslərin işlənməsi ilə yağ bloğunun rekonstruksiyası üzrə layihənin həyata keçirilməsi sürtgü və mühərrik yağları istehsalında işlərin vəziyyətini yaxşılaşdırmağa imkan verəcək. Modernləşdirmə və rekonstruksiya üzrə işlərlə yanaşı suyun kimyəvi təmizlənməsi və enerji blokunun rekonstruksiyası üzrə işlər layihəsi də həyata keçirilmişdir.

Zavod neft emalı üzrə elmi-tədqiqat və layihə institutları ilə əlaqələrini genişləndirir. Onların əməkdaşlığı ilə zavodun inkişafı üzrə konsepsiya 2010-cu ilə işlənilib hazırlanacaq. Reaktiv mühərriklər üçün beynəlxalq standartların bütün tələblərinə cavab verən yeni yanacaq növünün istehsalına hazırlıq gedir. Azərbaycanda neft və qaz hasilatının artırılması konsepsiyasına müvafiq olaraq 2010-cu ilə istehsal planı üzərində iş gedir. Neft emalı dərinliyinin 75-80%-ə çatdırılması probleminin həlli konsepsiyasının ən vacib aspektlərindən biridir.

İki zavodun ümumi istehsal gücü 20 mln. ton xam neft təşkil edir.

2004-cü ildə ARDNŞ-nin neft emalı zavodları 6300,0 min ton xam neft qəbul etmiş və 6308,5 min ton neft emal etmişdir. Bu da 2003-cü il ilə müqayisədə müvafiq olaraq 19,3 və 60,9 min ton çoxdur. Neftin emala qəbulu və emalı göstəriciləri *cədvəl 11-də* verilmişdir:

2004-cü ildə neft emalı sahəsi üzrə fəaliyyətdə olan qiymətlərlə 3518,1 mlrd. manatlıq əmtəlik məhsul istehsal edilmişdir. Əmtəlik məhsul istehsalı 2003-cü ilə nisbətən 1044,8 mlrd. manat (42,2%) artmışdır, bu da hesabat ilində keçən ilə nisbətən 60,9 min ton çox xam neftin emal edilməsi, daha

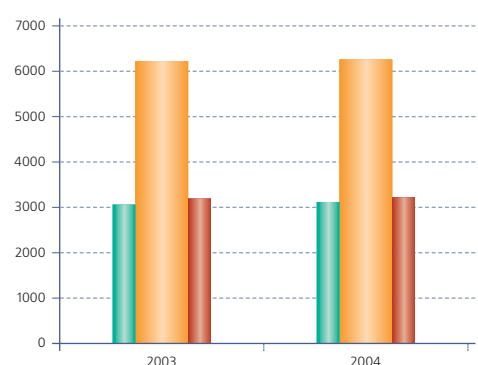
Neftin emala qəbulu və emalı (min ton)

Cədvəl 11

	2004-cü il	2003-cü il	2003-cü ilə nisbətən	
			fərq	%
Neftin emala qəbulu, cəmi	6300,0	6280,7	+19,3	100,3
<i>o cümlədən:</i>				
- H. Əliyev adına BNEZ	3185,9	3207,1	-21,2	99,3
- "Azərneftyağ" NEZ	3114,1	3073,6	+40,5	101,3
Neftin emalı cəmi,	6308,5	6247,6	+60,9	101,0
<i>o cümlədən:</i>				
- H. Əliyev adına BNEZ	3190,1	3192,5	-2,4	99,9
- "Azərneftyağ" NEZ	3118,4	3055,1	+63,3	102,1

Neftin emalı (min ton)

Diagram 9

■ Cəmi
■ H. Əliyev adına BNEZ
■ "Azərneftyağ" NEZ

bahalı açıq rəngli neft məhsullarının çıxım faizlərinin nisbətən yüksək səviyyəyə qaldırılması və xüsusən də "Azərneftyağ" NEZ-dən H.Əliyev ad. BNEZ-ə təkrar emala verilən mazutun həcmının artırılması ilə bağlı olmuşdur.

Əmtəlik məhsulların (faktiki və müqayisəli qiymətlərlə) istehsalı cədvəl 12-də verilmişdir.

Neft emalının səmərəlilik səviyyəsini əks etdirən göstərici 1 ton neftin emalından alınan əmtəlik məhsulun dəyəridir. Hesabat ilində 1 ton neftin emalından 558,2 min manatlıq əmtəlik məhsul alınıb ki, bu da 2003-cü ildəkindən 161,8 min manat və ya 40,8% çox olmuşdur. 1 ton neft emalından alınan əmtəlik məhsulun miqdarı hər iki zavod üzrə müqayisəli qiymətlərlə cədvəl 13-də verilir.

2003-cü ildə 1 ton neftin emalından alınan əmtəlik məhsul 396,4 min manat təşkil

Emal sahəsi üzrə əmtəlik məhsul istehsalı (mln. manat)

Cədvəl 12

	2004-cü il	Müqayisəli qiymətlə		%
		2003-cü il	fərq	
Cəmi	3521,4	2476,6	+1044,8	142,2
H.Əliyev adına BNEZ	2047,0	1370,6	+676,4	149,3
"Azərneftyağ" NEZ	1474,4	1105,9	+368,5	133,3

1 ton neftin emalından alınan əmtəlik məhsulun dəyəri (min manat)

Cədvəl 13

	2004-cü il	2003-cü il	Fərq	
			Fərq	%
Cəmi	558,2	396,4	+161,8	140,8
H.Əliyev adına BNEZ	641,7	429,3	+212,4	149,5
"Azərneftyağ" NEZ	472,8	362,0	+110,8	130,6

etmişdir. Həmin ildən həyata keçirilmiş texniki tədbirlər nəticəsində "Azərneftyağ" NEZ-in istehsal etdiyi soba mazutunun bir hissəsi H. Əliyev adına BNEZ-in ikinci emal qurğularına göndərilmişdir. 2003-cü ildə təkrar emaldan keçən 175,3 min ton mazutdan 40,0 min ton avtobenzin, 9,0 min ton maye qaz, 9,0 min ton məişət soba yanacağı alınmışdır. 2004-cü ildə neftin emalından alınan əmtəlik məhsul 558,2 min manat təşkil etmiş, 686,1 min ton mazutun təkrar emalından 149,8 min ton avtobenzin, 33,6 min ton maye qaz, 37,3 min ton dizel yanacağı (koklaşma və katalitik krekinq qurğularında əmələ gələn uyğun olaraq 31,6 və 5,6 min ton yüngül fleqma (məişət soba yanacağı)) almaq mümkün olmuşdur. Cədvəl 14-də 2003-cü və 2004-cü illərdə mazutun təkrar emalı balansı göstərilir.

Mazutun təkrar emalından alınan neft məhsulları

Diagram 10

■ Soba mazutu 53,2%
■ Benzin 21,8%
■ Yanacağıın sərfi və itkilər 10,9%
■ Dizel yanacağı 5,4%
■ Neft koksu 4,9%
■ Yanacağıın sərfi və itkilər 3,8%

Mazutun təkrar emalı balansı

Cədvəl 14

	2003-cü il		2004-cü il	
	min ton	çıxım faizi	min ton	çıxım faizi
Təkrar emala götürülmüş mazut	175,3	100,0	686,1	100,0
Alınan neft məhsulları:				
Benzin	40,0	22,8	149,8	21,8
Dizel yanacağı	0,0	0,0	37,3	5,4
Məişət soba yanacağı	9,0	5,1	0,0	0,0
Butan-butilen fraksiyası	9,0	5,1	33,6	4,9
Neft koksu	6,0	3,4	25,9	3,8
Soba mazutu	90,0	51,4	365,1	53,2
Yanacağıın sərfi və itkilər	21,3	12,2	74,4	10,9

Bundan başqa əmtəlik məhsulun dəyərinin artmasına açıq rəngli neft məhsullarının ildən ilə çoxalmasının da təsiri olmuşdur. Belə ki, 2003-cü ildə ümumilikdə iki zavod üzrə açıq rəngli neft məhsullarının çıxımı 52,2% idisə, 2004-cü ildə ən yüksək nəticə - 56,6% əldə olunmuşdur.

Buna müvafiq olaraq neftin emal dərinliyinin yüksəlməsi də müşahidə olunur. 2003-cü ildə neftin emal dərinliyi 56,6% olmuş, 2004-cü ildə isə respublikanın neft emalı sənayesində ilk dəfə olaraq 63,6%-ə qədər yüksəlmişdir. Bu nailiyyətlər neftin ilkin emal proseslərində sət normaların tətbiqi ilə yanaşı mazutun təkrar emala verilməsi nəticəsində neftin daha dərin emal edilməsi ilə izah olunur.

Neft emalı sahəsində əmtəlik məhsulun maya dəyəri 2360,3 mlrd. manat, 1 manatlıq əmtəlik məhsula düşən xərclər 0,55 manat təşkil etmişdir.

Çeşidlər üzrə neft məhsullarının istehsalı və 2003-cü illə müqayisəsi cədvəl 15-də verilir.

Ağ neftin nisbətən az istehsalı ona olan tələbatın azalması ilə izah olunur. Sürtgü yağlarının keyfiyyətinin aşağı səviyyədə olması xarici və daxili bazarda onların satılmasını çətinləşdirir, ona görə də onların istehsal həcmi artırmaq olmur.

"Azərneftyağ" NEZ-in yağ blokunda yenedənqurma işlərinin aparılması zəruridir və yaxın illərdə yağ təmizləmə blokuna daxil olan selektiv təmizləmə qurğusunun alınması və quraşdırılması məqsəduyğun hesab olunur.

2004-cü ildə neftin zavodlararası emalına, neft məhsullarının istehsalına, texnoloji itkilərinə və daxildə istifadə etmək üçün yanancağın sərfinə aid məlumatlar cədvəl 16-də verilir:

Hesabat ilində Respublikaya idxal olunan qaz həcmimin azalması ilə əlaqədar olaraq, müvafiq icra orqanlarının icazəsi ilə "Azərneftyağ" NEZ mazut rejimində işləmişdir. Buna baxmayaraq, açıq rəngli neft məhsullarının istehsalı artmış, soba mazutu istehsalı azalmışdır.

Neft məhsulları istehsalı (min ton)

Cədvəl 15

	2004-cü il	2003-cü il	2003-cü ilə nisbətən	
			fərq	%
Avtobenzinlər	852,4	719,9	+132,5	118,4
Digər yanacaqlar	2645,4	2454,5	+101,5	107,8
Ağ neft	110,9	132,6	-21,7	83,6
Soba mazutu (əmtəlik)	1812,3	2293,6	-481,3	79,0
Neft bitumu	103,5	79,3	+24,2	130,5
Neft koksu	25,9	20,8	+5,1	124,5
Sürtgü yağları	48,7	25,7	+23,0	189,5
Maye qazlar	132,7	106,9	+25,8	124,1
Təkrar emala verilən mazut	688,5	175,5	+513,0	3,9 dəfə
Açıq rəngli məhsullar	3573,6	3264,9	+308,7	109,5
Açıq rəngli məhs. çıxım %-i	56,6	52,2	+4,4	

2003-2004-cü illərdə neft məhsullarının emal zavodları üzrə daxili və xarici bazarda satışı cədvəl 18-də verilmişdir:

Cədvəldən göründüyü kimi 2003-cü illə müqayisədə 2004-cü ildə neft məhsullarının satışı Respublika daxilində 72,5%-dən 65,3%-ə enmişdir. Buna səbəb neft məhsullarının ixrac həcmimin uyğun olaraq 27,5%-dən 34,7%-dək artmasıdır.

H.Əliyev adına BNEZ-də Avropa standartlarına cavab verən dizel yanacağının istehsalını təşkil etmək məqsədilə may ayından katalitik krekinq qurğusunun hidrogenlə təmizləmə bölməsində dizel yanacağının keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq üçün katalitik krekinq və kokslaşdırma qurğusundan çıxan yüngül qazoylların, həmçinin zavodun kokslaşdırma qurğusunda istehsal olunmuş aşağı

Neft emalı sahəsində neftin balansı (min ton)

Cədvəl 16

	H.Əliyev adına BNEZ	"Azneftyağ" NEZ
Neftin emalı	3190,1	3118,4
Təkrar emala götürülmüş mazut	686,1	
Avtobenzinlər - cəmi	852,4	
o cümlədən: A-80	70,1	
A-92	721,8	
A-95	60,5	
Digər yanacaqlar	1151,1	1494,3
Ağ neft	10,1	100,8
Soba mazutu (əmtəlik) - cəmi	1338,3	1162,5
o cümlədən: təkrar emala verilən		688,5
təkrar emaldan alınan	365,1	
Sürtgü yağları		48,7
Mühərrik yanacaqları		85,5
Neft bitumu		103,5
Neft koksu	25,9	
Propan-propilen fraksiyası	5,1	
Butan-butilen fraksiyası	127,6	
Hidrogen tərkibli qaz	0,3	
Naftin turşusu və sair	0,1	3,7
Cəmi	3510,9	2999,0
Texnoloji itkilər	118,4	34,5
Məşələ atılan HTQ	11,8	
Yanacağın sərfi - cəmi:	278,6	40,5
o cümlədən: Maye yanacaq	76,7	31,5
Dizel yanacağı		0,4
Hidrogen tərkibli qaz	13,8	
Quru qaz	86,1	0,1
Skribber qazı	19,0	8,5
Koksun yandırılması	83,0	
Ümumi	3919,7	3074,0

Mazut istehsalının xüsusi çəkisi

Cədvəl 17

	Neftin emalı, min ton		Əmtəlik mazut istehsalı, min ton		Çıxım %-i	
	2004	2003	2004	2003	2004	2003
H.Əliyev ad. BNEZ	3190,1	3192,5	1338,3	1147,3	42,0	35,9
"Azərneftyağ" NEZ	3118,4	3055,1	1162,5	1321,8	37,3	43,3
<i>o cümlədən:</i>						
H.Əliyev ad. BNEZ-ə			688,5	175,5		
Cəmi	6308,5	6247,6	2500,8	2469,1	39,6	39,5

oktanlı benzin komponentinin bəzi qarışıqlardan təmizləndikdən sonra katalitik riforminq qurğusunda emal olunmasına başlanılmışdır. Təkcə 2004-cü ildə koklaşdırma qurğusunda emalın həcmnin aşağı olmasına baxmayaraq, neftin emalından əlavə 53 min ton dizel yanacağı istehsal olunmuşdur. Bundan başqa koklaşdırma qurğusunun aşağı oktanlı koks benzinindən 5,6 min ton yüksək oktanlı avtomobil benzini və 1,6 min ton dizel yanacağı istehsal olunmuşdur.

DNŞ-in avtobenzin təchizatı ilə bağlı daxili və xarici öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi və katalitik krekinq qurğusunun istismarının yaxşılaşdırılması məqsədilə "Azərneftyağ" NEZ-dən təkrar emala verilən mazutun həcmi artı-

raq, 2004-cü ildə 685,0 min tona çatdırılmışdır. Hesabatlar göstərir ki, mazutun H.Əliyev adına BNEZ-də təkrar emalından alınan məhsulların satışından əldə olunan vəsait onun mazut kimi satışı ilə müqayisədə daxili qiymətlərlə 207,7 mlrd. manat çox olur.

2005-ci ildə H.Əliyev adına BNEZ-in ərazisinə yaxın yerdən kerosin və dizel yanacağı-nın dəmir yol sistemlərinə yükləmək üçün müasir tələblərə cavab verən, yüksək doldurma qabiliyyətinə malik estakada istifadəyə verilmişdir. Bu estakadanın işə salınması nəticəsində hesabat ilinin noyabr ayından neft məhsullarının 30-35 km məsafədə yerləşən Gündək yanacaq doldurma məntəqəsindən yola salınması tamamilə dayandırılmışdır.

Neft məhsulları satışı (min ton)

Cədvəl 18

	Respublika daxilində			İxrac		
	2004	2003	fərq	2003	2004	fərq
Avtobenzinlər	516,1	456,7	+59,4	340,7	252,2	+88,5
Digər yanacaqlar	1376,1	1131,4	+244,7	1293,8	1232,1	+61,7
Ağ neft	109,9	133,2	-23,3	-	-	-
Soba mazutu	1565,0	2364,2	-799,2	311,0	113,3	+197,7
Sürtgü yağları	27,9	27,9	-	19,0	6,0	+13,0
Mühərrik yanacağı	59,3	47,0	+12,3	27,8	3,4	+24,4
Neft bitumu	81,8	63,6	+18,2	21,2	15,1	+6,1
Neft koksu	2,6	1,9	+0,7	23,3	18,7	+4,6
Maye qazlar	117,7	96,0	+21,7	14,8	10,0	+4,8
Məişət soba yanacağı	1,1	34,6	-33,5	0,05	4,5	-4,45
Cəmi	3858,1	4356,5	-498,4	2051,6	1655,3	+396,3

MAYA DƏYƏRİ

Dövlət Neft Şirkətinin əsas son məhsulları neft, qaz və neft məhsullarıdır. Neft məhsullarının maya dəyərinin 85-90%-ni xam neftin alınmasına çəkilən xərclər təşkil edir. Buna görə də neftin və qazın maya dəyərinin təhlili böyük əhəmiyyət kəsb edir. Maya dəyəri yalnız Şirkətin tərkibində olan neftqazçıxarma idarələri üzrə araşdırılır.

2004-cü ildə əmtəlik neftin tam maya dəyəri 1507,1 mlrd. manat, 1 ton neftin maya

dəyəri isə 189,3 min manat, bundan başqa neftin magistral boru kəmərləri ilə nəqli 7 min manat təşkil etmişdir. Cədvəl 19-da ARDNŞ üzrə neft hasilatına çəkilən faktiki xərclərin smetası verilir.

Cədvəldən göründüyü kimi, 2004-cü ildə 1 ton neftin hasilatına çəkilən istehsal xərcləri 2003-cü illə müqayisədə 24,4 min manat (14,7%) artmışdır.

Neft hasilatının istehsal xərcləri (mln. manat)

Cədvəl 19

Xərc maddələri	2003	2004
1. Material xərcləri	248960,3	272075,6
<i>o cümlədən:</i>		
- Xammal və əsas materiallar	692,2	-
- Köməkçi materiallar	145714,6	165822,9
- Yanacaq	41385,7	46249,5
- Enerji	61167,8	60003,2
2. Əmək haqqı ödənişi	121389,4	162238,6
3. Sosial sığortaya ayırmalar	31926,3	42476,5
4. Amortizasiya ayırmaları	224287,3	260164,8
5. Sair xərclər	710516,9	796828,1
<i>o cümlədən:</i>		
- Mədən vergisi	445187,5	444452,4
- Torpaq vergisi	29490,9	29226,8
- Digər	235838,5	323148,9
6. Cəmi istehsal xərcləri	1337080,2	1533783,6
7. Ümumi məhsula daxil edilməyən xərclər	4439,3	2724,2
8. Ümumi məhsulun istehsal maya dəyəri	1332640,9	1531059,4
9. İstehsalatdaxili dövriyyə xərcləri	19991,8	20541,6
10. Bitməmiş istehsal	-900,5	4386,8
11. Əmtəlik məhsulun istehsal maya dəyəri	1313549,6	1506131,0
12. Kommersiya xərcləri	1032,7	960,5
13. Əmtəlik məhsulun tam maya dəyəri	1314582,3	1507091,5
1 ton neftin maya dəyəri, min manat	164,9	189,3
Ümumi hasilat, ton	8063371	8050108
Əmtəlik hasilat, ton	7969650	7960947

Şirkət üzrə neftin hasilatına çəkilən cəmi istehsal xərclərinin tərkibində əmək haqqı xərclərinin xüsusi çəkisi - 10,6%, sosial ehtiyaqlara ayırmalar - 2,8%, amortizasiya ayırmaları - 17,0%, material xərcləri - 17,7%, mədən vergisi - 28,9%, torpaq vergisi -1,9% və digər xərclər - 21,1% təşkil edir.

2004-cü ildə Şirkət üzrə əmtəlik qazın tam maya dəyəri 365,9 mlrd. manat olmuşdur. 1000 m³ qazın hasilatına çəkilən istehsal xərcləri 104,8 min manat təşkil edir. Keçən illə müqayisədə 1000 m³ qazın hasilatına çəkilən xərclər 14,1 min manat çox olmuşdur.

Cədvəl 20-də Şirkət üzrə qaz hasilatına çəkilən faktiki xərclərin smetası verilir.

2004-cü ildə Şirkət üzrə qaz hasilatına çəkilən cəmi xərclərin tərkibində əmək haqqı xərclərinin xüsusi çəkisi - 8,8%, sosial ehtiyaqlara ayırmalar - 2,4%, amortizasiya ayırmaları - 34,6%, material xərcləri - 17,9%, mədən vergisi - 10,0%, torpaq vergisi - 1,6% və digər xərclər - 24,7% təşkil edir. Şirkət üzrə 1000 m³ qazın maya dəyəri 2003-cü illə müqayisədə 14,1 min manat (15,5%) artmışdır.

Qaz hasilatının istehsal xərcləri (mln. manat)

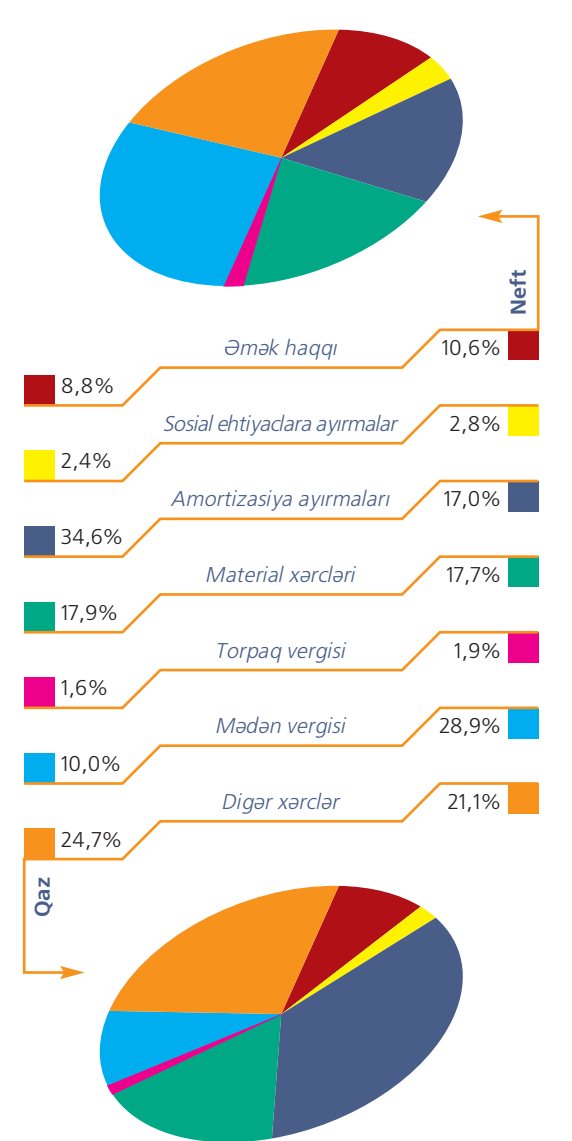
Cədvəl 20

Xərc maddələri	2003	2004
1. Material xərcləri	72144,7	74652,8
<i>o cümlədən:</i>		
– Xammal və əsas materiallar	250,9	–
– Köməkçi materiallar	37040,1	37672,3
– Yanacaq	21884,6	23357,4
– Enerji	12969,1	13623,1
2. Əmək haqqı ödənişi	29450,4	36798,9
3. Sosial sığortaya ayırmalar	7754,6	9949,1
4. Amortizasiya ayırmaları	145288,2	144084,4
5. Sair xərclər	122807,7	150954,6
<i>o cümlədən:</i>		
– Mədən vergisi	42233,9	41448,4
– Torpaq vergisi	6537,5	6851,0
– Digər	74036,3	102655,2
6. Cəmi istehsal xərcləri	377445,6	416439,8
7. Ümumi məhsula daxil edilməyən xərclər	924,0	166,9
8. Ümumi məhsulun istehsal maya dəyəri	376521,6	416272,9
9. İstehsalatdaxili dövriyyə xərcləri	54870,3	50354,4
10. Əmtəlik məhsulun istehsal maya dəyəri	321651,3	365918,5
11. Kommersiya xərcləri	–	–
12. Əmtəlik məhsulun tam maya dəyəri	321651,3	365918,5
1000 m ³ qazın maya dəyəri, min manat	90,7	104,8
Ümumi hasilat, ton	4038228	3880937
Əmtəlik hasilat, ton	3544496	3491680

Məhsul vahidinin maya dəyərində mədən vergisinin, istehsalatdaxili dövriyyənin, bitməmiş istehsalın dəyişməsinin təsiri ilə əlaqədar olaraq, onun səviyyəsinin əvvəlki illə müqayisəsi obyektiv mənzərəni vermir. Bun təsirləri aradan götürmək məqsədilə, cədvəl 21 üzrə ümumi məhsul vahidinin istehsal maya dəyəri (mədən vergisiz) göstəricisini müqayisə edək.

Cədvəldən göründüyü kimi, Şirkət üzrə neftin və qazın maya dəyəri artmışdır. Neftin və qazın maya dəyərinin artması keçən ilə nisbətən material xərclərinin artması hesabına baş vermişdir. Belə ki, Şirkət üzrə material xərcləri neft üzrə - 23,1 mlrd. manat (9,3%), qaz üzrə - 2,5 mlrd. manat (3,5%) artmışdır. Təhlil göstərir ki, 1 ton neftin maya dəyərinin artması yalnız məhsul istehsalına və satışına çəkilən xərclərin artması (14%) ilə bağlı olmuşsa, 1000 m³ qazın maya dəyərinin artması xərclərin artması (13,8%) ilə yanaşı əmtəlik məhsul istehsalının aşağı düşməsi (1,5%) ilə əlaqədar olmuşdur.

ARDNŞ üzrə neft və qazın hasilatına çəkilən istehsal xərcləri Diaqram 11

Ümumi məhsulun istehsal (mədən vergisiz) maya dəyəri (min manat)

Cədvəl 21

	2004-cü il	2003-cü il	2003-cü ilə nisbətən fərq	%
1 ton neft	135,0	110,1	24,9	122,6
1000 m ³ qaz	96,6	82,8	13,8	116,7

ƏMƏYİN TƏŞKİLİ VƏ ƏMƏK HAQQI

2004-cü ildə Şirkət (MM və ƏŞ-lərsiz) üzrə işçilərin orta siyahı sayı 58157 nəfər təşkil etmişdir ki, bu da 2003-cü ilə nisbətən 352 nəfər azdır. Şirkət üzrə əmək haqqı fondu 570,0 mlrd. manat, orta aylıq əmək haqqı isə 818,6 min manat təşkil etmişdir. 2003-cü ilə nisbətən əmək haqqı fondu 21,8% (101,9 mlrd. manat), orta aylıq əmək haqqı 22,5% (150,2 min manat) artmışdır. Əmək haqqı fonduna bütün işçilərin, həmçinin siyahı tərkibində olmayanların (əvəzçilər, mülki hüquq müqavilələri ilə işləyənlərin) əmək haqqı daxildir. Bu göstəricilər fəaliyyət sahələri üzrə cədvəl 22-dəki kimi olmuşdur:

İşçilərin ən böyük ixtisarı qazıma üzrə - 1060 nəfər olmuşdur. Bu sahədə kəskin azalma qazıma müəssisələrində struktur dəyişikliklərinin aparılması (birləşmə və sexə çevrilmə) ilə əlaqədar baş vermişdir. Tikinti sahəsində 810 nəfər işçi ixtisar olunmuşdur.

Hesabat ilində bütün sahələr üzrə orta aylıq əmək haqqı artmışdır. Ən yüksək artım ticarət (29,4% və ya 179,4 min manat), tibb (25,1% və ya 21,8 min manat), təchizat (24,7% və ya 80,6 min manat), sənayə (24,6% və ya 156,4 min manat) və qazıma (23,9% və ya 182,1 min manat) sahələrində baş vermişdir.

Fəaliyyət sahələri üzrə əmək göstəriciləri

Cədvəl 22

	İşçilərin orta siyahı sayı, nəfər	2004-cü ildə əmək haqqı fondu, mln. manat	Orta aylıq əmək haqqı, min manat
1. Sənayə	34024	321852,5	789,9
2. Nəqliyyat	5876	60712,9	864,2
3. Tikinti	10912	129637,3	993,1
o cümlədən: – tikinti	4709	55694,0	991,5
– təmir-tikinti	487	9505,5	1590,0
– qazma	5716	64437,8	942,2
4. Ticarət	686	6464,0	788,7
5. Təchizat	1958	9557,5	406,1
6. Elm	1762	13371,9	623,6
7. Geologiya	1831	20490,7	924,0
8. Informatika	226	1650,9	556,7
9. Tibb	882	6312,2	606,5
CƏMI	58157	570049,9	818,6

MALİYYƏ NƏTİCƏLƏRİ

2004-cü ildə Dövlət Neft Şirkəti üzrə əmtəəlik sənayə məhsulunun həcmi (sənayə xarakterli işlərin, xidmətlərin yerinə yetirilməsi) 6155,1 mlrd. manat, o cümlədən "Azneft" İB üzrə - 2608,1 mlrd. manat olmuşdur.

Şirkət 2004-cü ili 5307,5 mlrd. manat mənfəətlə başa vurmuşdur. 2003-cü ilə nisbətən mənfəət 1938,9 mlrd. manat artmışdır.

Fəaliyyət sahələri üzrə maliyyə nəticələri cədvəl 23-də qeyd olunmuşdur:

Cədvəldən görüldüyü kimi ARDNŞ-in 2004-cü ildə 98,0 mlrd. manat məbləğində zərərlə işləyən müəssisələri olmuşdur ki, bunun da 94,3 mlrd. manatı "Azneft" İB-in qazıma idarələrində, 2,3 mlrd. manatı geologiya idarələrində, 0,7 mlrd. manatı ticarət ida-

Fəaliyyət sahələri üzrə mənfəət (mlrd. manat)

Cədvəl 23

	Mənfəət	Zərər	Saldo
Sənayə	3769,3	-	3769,3
Qazıma	-	94,3	-94,3
Tikinti	11,4	-	11,4
Təmir-tikinti	2,7	-	2,7
Geologiya	6,9	2,3	4,6
Dəniz nəqliyyatı	126,3	0,3	126,0
Boru nəqliyyatı	1439,2	-	1439,2
Elm	6,1	0,4	5,7
Ticarət	0,2	0,7	-0,5
Təchizat	43,4	0	43,4
Səhiyyə	-	-	-
Cəmi	5405,5	98,0	5307,5

Dövlət büdcəsinə ödənişlər (mlrd. manat)

Cədvəl 24

Tədiyyələr üzrə	Hesablanmışdır	Ödənilmişdir
1. Mənfəət vergisi	1291,9	1252,1
2. ƏDV	-474,1	106,3
3. Aksiz vergisi	414,6	362,2
4. Torpaq vergisi	40,8	54,9
5. Gəlir vergisi	55,6	29,1
6. Mədən vergisi	498,1	2207,9
7. Əmlak vergisi	60,4	37,7
8. İxrac vergisi (qiymət fərqi)	837,1	732,6
9. Sair vergilər	-10,8	-10,2
10. İqtisadi sanksiyalar	-57,7	470,1
Cəmi	2655,9	5242,5

rələrində, 0,4 mlrd. manatı elm idarələrində və 0,3 mlrd. manatı dəniz nəqliyyatı idarələrində olmuşdur.

Dövlət Neft Şirkəti üzrə 2004-cü ildə vergi borclarına görə dövlət büdcəsinə ödənişlər *cədvəl 24-də* qeyd edilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, ARDNŞ-nin müəssisələri üzrə ödənilmiş 5242,5 mlrd. manat məbləğ büdcə öhdəliklərinin 2267,0 mlrd. manatı dövlət tərəfindən "Azərenerji" və "Azəriqaz" Səhmdar Cəmiyyətlərinə dolayı subsidiya hesabına, "Hüquqi şəxslərin dövlət büdcəsinə borclarının ödənişi haqqında" 24 oktyabr 2000-ci il tarixli Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən 704,8 mlrd. manatı "Azneft" İB-də güzəşt hesabına və 340,5 mlrd. manatı isə büdcə ilə sair əvəzləndirilmələr hesabına olmuşdur.

ARDNŞ müəssisələri üzrə 01.01.2005-ci il tarixinə debitor və kreditor borcları *cədvəl 25-də* göstərilmişdir. Debitor borclarının 5468,9 mlrd. manatını "Azərenerji" SC-nin, 2157,1 mlrd. manatını "Azəriqaz" SC-nin, 463,9 mlrd. manatını "Azərkimya" DŞ-nin, 773,2 mlrd. manatını Azərbaycan Hava Yol-

ları Dövlət Konserninin, 882,6 mlrd. manatını Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin, qalanını isə sair təşkilatların borcları təşkil edir.

Dövlət Neft Şirkəti respublika büdcəsinin ən iri tədiyyəçisi kimi qalır və ildən-ilə büdcəyə yönəldilən vəsaitlər artmaqda davam edir. 2003-cü ilə nisbətən büdcəyə 31,9 mlrd. manat artıq vəsait ödənilmişdir. Belə ki, 2003-cü ildə büdcəyə 1897,6 mlrd. manat ödənilmişdi halda 2004-cü ildə bu məbləğ 1929,4 mlrd. manat olmuşdur. Bundan əlavə cari ildə dövlət büdcəsinə 2267,0 mlrd. manat məbləğində vəsait Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı ilə yanacaq-enerji sektoruna edilən dolayı subsidiyalar hesabına ödənilmişdir ki, nəticədə DNŞ-nin büdcə borcları 01.01.2005-ci il tarixə 2270,9 mlrd. manat, o cümlədən müamilə 820,4 mlrd. manat təşkil etmişdir.

ARDNŞ müəssisələrinin 01.01.2005-ci il tarixinə Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna 7,7 mlrd. manat borcu vardır:

Dövlət Sosial Müdafiə Fonduna 2003-cü ildə 185,5 mlrd. manat, 2004-cü ildə isə 125,2 mlrd. manat ödənilmişdir.

Debitor və kreditor borcları (mlrd. manat)
Cədvəl 25

Təşkilatın adı	Debitor borclar	Kreditor borclar
1. "Azneft" İB	5608,9	4135,9
2. Neft Kəmərləri İdarəsi	3442,5	1147,8
3. H.Əliyev adına BNEZ	3597,2	1675,4
4. "Azərneftyağ" NEZ	3894,8	2789,2
5. Marketing və İqtisadi Əməl. İd.	4854,0	6113,6
6. Geofizika və Mühəndis Geologiyası İB	135,2	152,2
7. H.Əliyev adına BDÖZ	86,5	21,8
8. Xarici Sərmayələr İdarəsi	226,9	173,1
9. ARDNŞ aparatı	1885,4	667,3
Cəmi	23731,4	16876,3
<i>o cümlədən:</i>		
- daxili borclarsız	11966,8	5293,3

KAPİTAL QOYULUŞU və ƏSASLI TİKİNTİ

ARDNŞ üzrə 2004-cü ildə istehsalata 864,5 mlrd. manat, o cümlədən qazıma üzrə 293,2 mlrd. manat, tikinti üzrə 284,9 mlrd. manat, quraşdırılması tələb olunmayan avadanlıqlar üzrə 279,4 mlrd. manat, geoloji axtarış işləri üzrə 7,0 mlrd. manat həcmində əsaslı vəsait qoyulmuşdur. *Cədvəl 26-də* əsaslı vəsait qoyuluşunun strukturuna daxil olan əsas göstəricilərin 2003-cü illə müqayisəsi verilir:

Hesabat ilində ARDNŞ üzrə əsas fondların təhvil göstəricilərinin 2003-cü illə müqayisəsi *cədvəl 27-də* verilmişdir:

2004-cü ildə ümumi sahəsi 20744 m² olan 258 mənzil ARDNŞ işçilərinə təhvil verilmişdir. 2003-cü ildə bu göstərici 37682 m² (479 mənzil) olmuşdur.

Əsaslı vəsait qoyuluşu (mlrd. manat)
Cədvəl 26

	2004-cü il	2003-cü il
Kapital qoyuluşu - cəmi	864,5	775,2
<i>o cümlədən:</i>		
Qazıma	293,2	229,6
- kəşfiyyat	12,4	3,3
- istismar	280,8	226,3
Geoloji axtarış işləri	7,0	10,5
Tikinti	284,9	348,9
Quraşdırılması tələb olunmayan avadanlıqlar	279,4	186,2
Qeyri-sənaye tikintisi üzrə kapital qoyuluşu	64,9	37,8
<i>o cümlədən:</i>		
- yaşayış tikintisi	38,3	26,0
- xalq təhsili	10,0	6,3
- səhiyyə tikintisi	11,8	2,9
- kommunal tikintisi	4,8	2,6

Əsas fondların təhvilə (mlrd. manat)
Cədvəl 27

	2004-cü il	2003-cü il	Fərq
Əsas fondların təhvilə - cəmi	1093,3	932,6	+160,7
<i>o cümlədən:</i>			
- qazıma	278,3	193,6	+84,7
- tikinti	529,2	546,4	-17,2
- avadanlıq	279,4	186,2	+93,2
- geoloji axtarış işləri	6,4	6,4	-

DƏNİZ STASİONAR PLATFORMALARININ TİKİNTİSİ

ARDNŞ tərkibində dərin dəniz stasionar özüllərinin tikintisi üzrə ixtisaslaşmış zavod (H.Əliyev ad. Bakı Dərin Özüllər Zavodu) olan nadir neft şirkətlərindən biridir.

H.Əliyev ad. Bakı Dərin Özüllər Zavodunun (BDÖZ) - sahənin ən böyük və yeganə müəssisəsinin tikilməsinin təşəbbüskarı Azərbaycan xalqının ümummilli lideri H.Əliyev olmuşdur.

BDÖZ nəinki Xəzər dənizi şelfində, həmçinin keçmiş SSRİ-nin digər hövzələrinin şelflərində də dərin özüllü platformaların tikintisini təmin etməli idi. Zavodun tikintisi 1979-cu ildə başladı. Onun əsas texnoloji və yükqaldırma qurğuları ilə təchiz olunmasında ETPM fransız firması və "Demaq" Almaniya firması iştirak etmişlər.

1984-cü ilin aprel ayında zavod ildə 60 min ton metal konstruksiyaları istehsal et-

məklə layihə gücü ilə işləməyə başladı. 1985-ci ildə dərin özüllü platforma üçün birinci dayaq bloku zavodun stapellərindən suya buraxıldı və quraşdırma nöqtəsinə göndərildi. Zavodda işləmək üçün 1500-dən çox yüksək ixtisaslı fəhlə və mütəxəssis kadrları hazırlandı.

Dərin özüllü Dəniz Stasionar Platformalarının (DSP) dayaq hissələrinin istehsalı ETPM fransız firması və "Braun ənd Rut" amerikan firmasının işlədiyi texnoloji proses əsasında təşkil edilmişdir.

Metal konstruksiyalarının hazırlanması və quraşdırılması ETPM-in texniki sənədlər dəsti əsasında işlənən texnoloji təlimatlara və işlər layihəsinə müvafiq olaraq, nəzarət olunan texnoloji proses üzrə aparılır.

Sexlər SAF və ESAB firmalarının qaynaq və qazla kəsmə avadanlıqları, "HausPer" is-

veçrə firmasının güclü təbəqəymə yayma dəzgahları, boruların fiqurlu kəsilməsi üçün Fransanın "Eyer" tipli proqramla idarə olunan qazla kəsmə maşınları ilə komplektləşdirilmişdir.

H.Əliyev ad. BDÖZ-ün istehsalatı göyertələr korpusundan və özüllər sexindən təşkil olunmuşdur. Tikinti-quraşdırma sexləri stasionar platformaların yığılması üçün 4 stapelə malikdirlər.

H.Əliyev ad. BDÖZ-ün istehsalatı universaldır və 200 metrə qədər dəniz dərinlikləri üçün istənilən konstruksiyalı dayaq bloklarını və onların göyertələrini hazırlamaq imkanına malikdir. Zavodun sexləri təbəqələrin istehsalata hazırlanması avadanlığı, qazla kəsmə stend və arabacıqları, təbəqəymə yayma dəzgahları, boruların avtomatik elektroqaynağı üçün stendlər, elektroqaynaq avadanlığı və sairə avadanlıqlarla təchiz edilmişlər. Bundan başqa, yüksək keyfiyyətli qaynaq elektrodları, bo-

ruqların rənglənməsi və örtülməsi istehsalatları da yaradılmışdır.

DSP-lərin dayaq bloklarının yığılması və suya buraxılması üçün nəzərdə tutulmuş stapellərdə (hər biri 420 m olan 4 stapel) istehsal fəaliyyətinə başlanmasından indiyədək 12 dayaq bloku hazırlanmış və suya buraxılmışdır. Onlardan 6-sı "Günəşli", "Çıraq" və "Azəri" yataqlarında quraşdırılıb istismar olunur.

H.Əliyev ad. BDÖZ-lə "Star Qulf Fzso" arasında yaranmış "Bosşelf" MMC dayaq özüllərinin tikintisi ilə məşğul olur.

H.Əliyev ad. BDÖZ və MakDermot şirkəti birgə "Kaspian Ofşor Fabrikators" MMC yaratmışlar və bu şirkət hazırda "Əsrin müqaviləsi" çərçivəsində DSP-lərin üst tikili göyertələrinin inşası üzrə işləri yerinə yetirir. Bundan başqa, paralel olaraq ARDNŞ-nin də sifarişlərini yerinə yetirir.

"Əsrin müqaviləsi" çərçivəsində tikilən bütün DSP-lərin dayaq blokları və ilk dəfə

olaraq platformaların üst modulları BDÖZ-ün tikinti meydançalarında inşa olunur. Bütün işlər yeni texnologiyalar əsasında görülür. Belə platformalar Azərbaycanda ilk dəfədir tikilir.

Azərbaycanda dənizdəki yataqların, demək olar ki, hamısı bu zavodun buraxdığı platformalar sayəsində istismar olunmuşdur.

24 noyabr 2003-cü ildə Azərbaycan Respublikasının prezidenti İlham Əliyev BDÖZ-ün tikinti meydançalarında inşa edilən yeni nəhəng platformalarla tanış olmaq üçün zavoda gəlmişdir.

"Azneft" İB-nin "Bayıl Limanı" DKQİ-nin sifarişi ilə tikilən və dəyəri 277,2 mlrd. manat olan 13 sayılı dəniz stasionar platforması 18.05.04-cü il tarixində Dövlət Qəbul Komissiyası tərəfindən qəbul olunduqdan sonra, ARDNŞ-in 27.05.04-cü il tarixli 60 nömrəli əmri ilə "Günəşli" yatağında istismara qəbul edilmişdir.

"Xəzərdənizneftqaztikinti" trestinin 4 sayılı TQİ filialı tərəfindən 2004-cü il ərzində "Neft Daşları" NQÇİ-nin sifarişi ilə 1999-cü ildə tikintisi başlanan 1887 sayılı dəniz stasionar platformasının tikintisi davam etdirilib. İl ərzində stasionar platformanın 5 ədəd dayaq bloku dənizə nəql edilərək tikinti nöqtəsində quraşdırılmışdır. Platformanın tikintisi üzrə tələb olunan kapital qoyuluşu proqnoz üzrə 90,7 mlrd. manat olduğu halda, faktiki kapital qoyuluşu 28,4 mlrd. manat olmuşdur. Platformanın tikintisinin başa çatdırılması 2005-ci ilin IV rübünə nəzərdə tutulmuşdur.

"Azneft" İB-in 28 May ad. NQÇİ-nin sifarişi ilə "Günəşli" yatağında 11 sayılı DDSP-nin genişləndirilməsinə tələb olunan kapital qoyuluşu proqnoz üzrə 38,3 mlrd. manat olduğu halda, platformanın genişləndirilməsinə il ərzində vəsait ayrılmamışdır.

"Cənubtikintiservis" ASC tərəfindən "Abşeronneft" NQÇİ-nin sifarişi ilə 2002-ci ildən tikintisi başlanan "Şimal qırışığı" yatağında 1120 sayılı dəniz stasionar platformasının tikintisi 2004-cü ildə davam etdirilib. Platformanın tikintisi üzrə tələb olunan kapital qoyuluşu proqnoz üzrə 20,1 mlrd. manat olduğu halda, faktiki platformanın tikintisinə 7,8 mlrd. manat olmuşdur. Platformanın tikintisinin başa çatdırılması 2005-ci ilin II rübünə nəzərdə tutulmuşdur.

H.Əliyev adına Bakı dərən Özüllər Zavodunun infrastrukturundan və işçi qüvvəsindən istifadə edilərək "Boşşelf" MMC və "İR Mak Dermot" MMC kimi birgə şirkətləri Faza-1 çərçivəsində "Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarının tammiqyaslı işlənməsi layihəsi üzrə qərb standartlarının tələblərinə uyğun olaraq 2004-cü ildə "Mərkəzi Azəri" platformasının dayaq bloku, payaları, dayaq tavası və üst modulları tikilib tamamlanmışdır.

Platformanın dayaq blokunun quraşdırılmasından əvvəl, quraşdırılma nöqtəsində 2002-ci ilin may ayından çəkisi 150 ton olan dib plitəsi quraşdırılmışdır. Yataqda "Dədə Qorqud" yarımşalma üzən qazıma qurğusunun vasitəsi ilə ilkin 12 quyu qazılmışdır. Yeni quyular qazılanadək hasilat bu quyular vasitəsi ilə aparılacaqdır. Platformadan 48 quyunun qazılması nəzərdə tutulub.

Dayaq blokunun çəkisi 14,5 min tondur, tikintisi 2001-ci ilin dekabr ayında başlanıb və 08.12.03-cü il tarixdə başa çatdırılaraq barjaya yüklənib. 24.03.04-cü il tarixdə blok suya buraxılıb.

Platformanın üst tikililərinin çəkisi 15,5 min tondur, tikintisi 2002-ci ilin aprel ayında başlanıb və 03.10.04-cü il tarixdə başa çatdırılaraq barjaya yüklənib. 10.10.04-cü il tarixində üst tikililər tam quraşdırılıb.

19.11.04-cü ildə "Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarının tammiqyaslı işlənməsinin Faza-1

Obyektlərinə Baxış Protokolu imzalanmışdır. Bu baxış prosesi zamanı obyektlərin Dövlət orqanları tərəfindən öz səlahiyyətləri çərçivəsində texniki yoxlanması və ya sınaqması həyata keçirilmişdir.

2004-cü ildə "Azəri" yatağında Faza-2 çərçivəsində "Qərbi Azəri" platformasının quraşdırılması aparılmış və platforma üçün dayaq plitəsi və payalar istehsal olunmuşdur.

"Azəri-Çıraq-Günəşli" yataqlarının tammiqyaslı işlənməsinin Faza-3 layihəsi çərçivəsində platformanın tikintisinə təminat yaratmaq məqsədilə, zavodun 2 №-li stapelinin qərb standartlarının tələblərinə uyğun yeni-dən qurulması nəzərdə tutulmuşdur. Bu məqsədlə, ARDNŞ-nin 18.12.03-cü il tarixli 112 nömrəli və 04.02.04-cü il tarixli 16 nömrəli əmrlərinə əsasən "Boşşelf" alyansı 2 №-li stapeldə yerləşən 1996-cı ildə tikintisi dayandırılmış, "Çıraq-2" və "Çıraq-4" platformalarının dayaq blokları "Dənizneftqazlayihə" DETLİ-nin işlədiyi layihə üzrə institutun mütə-

xəssislərinin nəzarəti altında iriləşdirilmiş şəkilə - düyünlərə və elementlərə kəsilib tikinti-quraşdırma meydançasına nəql edilmişdir.

"Çıraq-2" platformasının dayaq bloklarının kəsilmiş elementlərindən gələcəkdə 5 ədəd dayaz dəniz stasionar platformalarının dayaq bloklarının tikintisində istifadə edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bunlardan 2004-cü ildə "Dənizneftqazlayihə" DETLİ tərəfindən 3 ədəd dayaz dəniz stasionar platformaların layihəsi işlənilib və Sifarişçiyə - "Neft Daşları" NQÇİ-yə təhvil verilmişdir. İki platformanın layihəsi isə 2005-ci ilin II rübündə təhvil veriləcək.

2004-cü ilin axırına "Bayıl Limanı" DKQİ-nin balansında 12 ədəd üzən qazıma qurğusu olmuşdur. Bunlardan 7-si Özüqalxan Üzən Qazıma Qurğusu, 5-i isə "şelf" tipli yarımşalma üzən qazıma qurğusudur. Bu qurğuların balans dəyəri 1012,9 mlrd. manat, 01.01.04-cü ilə qalıq dəyəri 365,3 mlrd. manat təşkil edir.

Üzən qazıma qurğuları (mlrd. manat)

Cədvəl 28

Qurğuların adı	Qurğuların texniki vəziyyəti	Balans dəyəri	01.01.05-ci ilə qalıq dəyəri	İllik amortizasiya	Aylıq amortizasiya
ÜQQ-lər – cəmi		1012,9	365,3	24,5	2,039
<i>o cümlədən:</i>					
1. "Xəzər-1"	Fəaliyyətsiz, əsaslı	74,5	10,5	0,8	0,066
2. "Xəzər-2"	təmirə ehtiyacı var.	79,8	26,9	2,0	0,168
3. "Xəzər-3"	istismara yararsızdır	75,9	27,0	2,0	0,169
4. "Xəzər-4"	Qazımada	72,4	32,2	2,4	0,202
5. "Xəzər-5"	Qazıma nöqtəsinin gözlənilməsi. Təmir işləri	67,2	35,4	2,7	0,222
6. "Xəzər-6"	Qazımada	70,0	40,0	3,0	0,251
7. "şelf-1"	Fəaliyyətsiz, əsaslı	140,3	34,1	2,6	0,214
8. "şelf-2"	təmirə ehtiyacı var.	148,0	31,4	2,4	0,197
9. "şelf-3"	istismara yararsızdır	120,2	37,8	2,9	0,237
10. "Dədə Qorqud"	İcarədədir	92,9	31,6	1,3	0,110
11. "İstiqlal"	İcarədədir	71,7	58,4	2,4	0,203
12. "Xəzər" Hollandiya	İstismara yararsızdır	-	-	-	-

Son illərdə maddi-texniki bazanın zəifləməsi və maliyyə çətinliyi üzündən köhnəlmiş avadanlıqların yenisi ilə əvəz edilməsinin mümkün olmaması qazıma keçidinin ildən-ildən azalmasına və üzən qazıma qurğularının bir çoxunun istismarının dayandırılmasına gətirib çıxarmışdır. İstismara yararsız qurğular kimi Lökbatan dəniz sahəsində saxlanılan "Xəzər-1", "Xəzər-2", "Xəzər-3", "Şelf-1", "Şelf-2" və "Şelf-3" qurğuları üzrə 2004-cü ildə hər ay 1051,9 mlrd. manat olmaqla, il ərzində 12,6 mlrd. manat amortizasiya xərcləri yaranmışdır.

İdarənin balansında olan yarımdayalma üzən qazıma qurğularından 2-si ("Dədə Qorqud" və "İstiqlal") xarici şirkətlərə icarəyə verilmişdir və neft sazişləri çərçivəsində beynəlxalq standartlara uyğun modernizasiya edilərək qazıma işlərinə cəlb edilmişdir.

2004-cü ildə qurğuların icarəsindən "Bayıl Limanı" DKQİ-nin gəlirləri 23,9 mlrd. manat həcmində olmuşdur.

Bu qurğulardan "Xəzər" Hollandiyanın istismar müddəti bitmişdir və gələcək istifadə üçün yararsızdır.

"Bayıl Limanı" DKQİ-nin sərəncamında olan digər 3 özüqalxan üzən qazıma qurğusu "Xəzər-4", "Xəzər-5" və "Xəzər-6" 1997-ci ildən başlayaraq bir neçə il ərzində kollektivin öz gücü ilə idarənin daxili imkanları hesabına təmir edilmiş və yararlı vəziyyətə gətirilmişdir. 2004-cü il ərzində "Xəzər-6" qazıma qurğusu "Neft Daşları" sahəsində qazıma işləri aparıb, "Xəzər-4" qazıma qurğusu "Abşeron Bankası" yatağında qazıma işlərini başa çatdıraraq "Qərbi Abşeron" sahəsində qazıma hazırlaşır. "Xəzər-5" qazıma qurğusu isə qazıma nöqtəsini gözləyir.

ELM

ARDNŞ-in tərkibində üç sahə elmi-tədqiqat institutu fəaliyyət göstərir - AzNQSDETLİ, "Dənizneftqazlayihə" DETLİ və "AzərGeofizika" ETİ.

AzNQSDETLİ (Azərbaycan Neft və Qaz Sənayesi Dövlət Elmi-Tədqiqat və Layihə İnstitutu) quruda neft və qaz yataqlarının geologiyası və işlənməsi problemləri ilə məşğul olur. İnstitutun tərkibində 40-dan çox elmi-tədqiqat laboratoriyası fəaliyyət göstərir. Burada 370-dən çox ali təhsilli əməkdaş çalışır.

"Dənizneftqazlayihə" Dövlət Elmi-Tədqiqat və Layihə İnstitutu dənizdə neft-qaz yataqlarının işlənməsi və neft emalı obyektlərinin layihələndirilməsi üzrə ixtisaslaşdırılmışdır. İnstitutun strukturuna 50-dən çox elmi-tədqiqat, layihə və konstruktor la-

boratoriya və şöbələri, hesablama mərkəzi və sairə daxildir. Burada 700-dən çox ali təhsilli əməkdaş çalışır.

"AzərGeofizika" Elmi-Tədqiqat İnstitutu neft-qaz yataqlarının geofiziki problemlərinin həlli ilə məşğul olur. İnstitutda 150 nəfər ali təhsilli mütəxəssis çalışır.

Bu institutlarda çalışan işçilərdən 254 nəfər elmi dərəcəyə, o cümlədən 36 nəfər elmlər doktoru və 218 nəfər elmlər namizədi elmi dərəcəsinə malikdir. İnstitutlar üzrə bu göstəricilər *cədvəl 29-da* verilir:

ARDNŞ üzrə işçilərdən 443 nəfərin elmi dərəcəsi vardır. Onlardan 48 nəfər elmlər doktoru (o cümlədən 1 nəfər Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, 1 nəfər isə müxbir üzvüdür), 395 nəfər elmlər namizədidir. Elmi dərəcəsi olanların 44 nəfəri, o

ETİ-lərin elmi dərəcəsi olan işçilər (nəfər)

Cədvəl 29

İnstitutun adı	Cəmi	o cümlədən	
		elmlər doktoru	elmlər namizədi
"Dənizneftqazlayihə" DETLİ	128	22	106
AzNQSDETLİ	109	9	100
"AzərGeofizika" ETİ	17	5	12

Aspiranturalara qəbul olunanlar (nəfər)

Cədvəl 30

İxtisaslar	Cəmi	o cümlədən istehsalatdan ayrılmadan
- neft-qaz yataqlarının geologiyası, axtarışı və kəşfiyyatı	3	2
- neft-qaz yataqlarının işlənməsi və istismarı	2	-
- quyuların qazılması	1	1
"AzərGeofizika" ETİ	3	1
- geofizika, faydalı qazıntıların geofiziki axtarışı üsulları	3	1

cümlədən 4 nəfər elmlər doktoru, 40 nəfər elmlər namizədi qadıdır.

AzNQSDETLİ və "AzərGeofizika" ETİ-nin nəzdində neft sahəsi üçün yüksək ixtisaslı elmi kadrlar hazırlayan aspirantura fəaliyyət göstərir. 2004-cü ildə 9 nəfər, o cümlədən 4 nəfər istehsalatdan ayrılmadan aspirantura qəbul olunmuşdur. İxtisaslar üzrə qəbul cədvəl 30-dakı kimi olmuşdur:

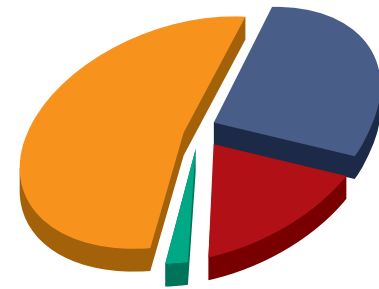
2004-cü ildə ADDNŞ-in ETİ-ləri və Hesablama Mərkəzi tərəfindən 104 mövzu üzrə 16123 mln. manat dəyərində elmi-tədqiqat işlərinin yerinə yetirilməsinə sifariş verilmişdir və 14823 mln. manat dəyərində iş yerinə yetirilmiş və 80 mövzu başa çatdırılaraq sifarişçilərə təhvil verilmişdir. Şirkətin ETİ-ləri və "Azərinformatika" Hesablama Mərkəzi üzrə bu göstəricilər cədvəl 31-də verilir:

ARDNŞ-in nailiyyətlərinin tətbiq olunmasında, sahə üzrə elmi-texniki yeniliklərin, qabaqcıl xarici təcrübənin öyrənilməsində beynəlxalq sərgi və konfranslarda iştirakın müstəsna əhəmiyyəti vardır. Bununla bağlı 1-4 iyun 2004-cü ildə Bakı şəhərində keçirilmiş ənənəvi XI "Xəzər Neft, Qaz, Neftayırma və Neft Kimyası" Sərgi-Konfransını xüsusi qeyd etmək lazımdır. ARDNŞ bu Sərgi-Konfransın

təşkilində və keçirilməsində yaxından iştirak etmişdir. Sərgidə 30 ölkənin 340-dan artıq şirkəti, 56 ölkədən 15 mindən artıq qonaq, o cümlədən işgüzar dairələrin 10 mindən çox nümayəndəsi iştirak etmişlər. Bundan başqa, ARDNŞ ötən ilin 6-9 iyul tarixində Tehran şəhərində keçirilmiş IX Beynəlxalq Neft, Qaz və Neft-Kimya Sərgisində, 21-29 avqust tarixinin

Elmi-tədqiqat işlərinə dair müqavilələrin dəyəri

Diaqram 12

"Dənizneftqazlayihə" DETLİ	52,8%
AzNQSDETLİ	29,2%
Azərgeofizika ETİ	15,5%
"Azərinformatika" HM	2,5%

Elmi-tədqiqat işləri

Cədvəl 31

	"Dənizneft-qazlayihə" DETLİ	AzNQS DETLİ	AzərGeofizika ETİ	"Azərinformatika" HM	Cəmi
Bağlanmış müqavilələr üzrə mövzuların sayı	52	34	14	4	104
Müqavilələrin dəyəri, mlrd. manat	8,5	4,7	2,5	0,4	16,1
Yerinə yetirilmiş işlərin dəyəri, mlrd. manat	7,4	4,6	2,4	0,4	14,8
Tamamlanmış mövzuların sayı	39	31	7	3	80

də Moskva şəhərində keçirilmiş "MDB: Yanaçaq energetika və xammal ehtiyatları" Dövlətlərarası Sərgi-Forumunda iştirak etmişdir.

İl ərzində ARDNŞ-in müəssisə və struktur vahidlərinin həmçinin idarəetmə aparatının ayrı-ayrı mütəxəssisləri müxtəlif beynəlxalq konfrans, simpozium və seminarlarda iştirak etmişlər. Sərgi və konfranslarda iştirak edən əməkdaşlar əldə etdikləri elmi-texniki informasiyanı ARDNŞ-in aparatı və maraqlı müəssisələrində yayır və yaradıcı əməyin istiqamətləndirilməsində, tətbiqi elmin nailiyyətlərinin yayılmasında, faydalı əməkdaşlığın qurulmasında mühüm rol oynayırlar.

2004-cü ildə ARDNŞ aparatı, müvafiq institut və müəssisələrin iştirakı ilə Rusiya Federasiyasının "Vzlet" QSC-nin (Sankt-Peterburq) nümayəndələri tərəfindən həmin firmanın istehsalı olan "Взлет ПР" sərfölçən və "Взлет УТ" qalınlıqölçən cihazlarının təqdimatı və Neft Kəmərləri idarəsində sınağı, "Elektronstandartpribor" QSC-nin (Sankt-Peterburq) nümayəndələri tərəfindən həmin

firmanın istehsalı olan СГАЭС-ТН və ИПЭС-ИК/УФ qaz analizator sistemlərinin təqdimatı keçirilmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, bu təqdimatlarla əlaqədar firma nümayəndələrinin bütün xərcləri onlar tərəfindən maliyyələşdirilir. "Vzlet" və "Elektronstandartpribor" QSC-nin cihazları mütəxəssislərin böyük marağına səbəb olmuş və onun texniki parametrləri yüksək qiymətləndirilmişdir. Elektronstandartpribor" QSC yuxarıda qeyd olunan sistemlərin ARDNŞ müəssisələrinin birində öz hesablarına sənaye-təcrübə sınağının keçirilməsini və tələbat varsa alınmasını təklif etmişlər. Təklif müsbət qarşılanmış və müvafiq sistemlər "Qum Adası" NQÇİ-də quraşdırılmışdır. Yarım ilə yaxın müddət ərzində cihazın işinə iradlar olmamışdır. Cihazın layihə-texniki göstəriciləri "Dənizneftqazlayihə" DETLİ-yə baxılmaq və tələblərə cavab verərsə, neftqazçıxarma obyektlərinin layihələndirilməsində nəzərə alınmaq üçün göndərilmişdir.

KADRLARLA İŞ

01.01.05-ci il tarixinə ARDNŞ üzrə işçilərin faktiki sayı keçən bir il müddətində 174 nəfər azalaraq 58610 nəfər olmuşdur. 1 yanvar 2005-ci il tarixinə ARDNŞ üzrə faktiki işçilərin keyfiyyət tərkibi aşağıdakı kimi olmuşdur.

2004-cü ildə ARDNŞ-in müəssisələrinə 4373 nəfər işə qəbul olunmuşdur, o cümlədən:

- 1122 nəfər neft sənayesində daxili yerdəyişmə;
- 2409 nəfər istehsalat zərurəti ilə əlaqədar;
- 584 nəfər müvəqqəti mövsümi işlər;
- 80 nəfər hərbi qulluqdan qayıdanlar;
- 124 nəfər məşğulluq mərkəzlərinin göndərişi əsasında;
- 54 nəfər məktəbi bitirdikdən sonra.

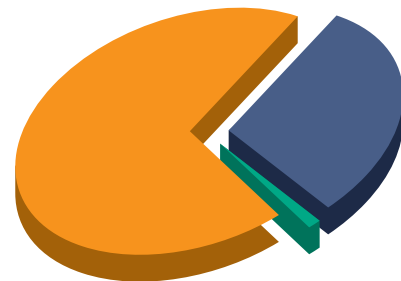
İl ərzində 4547 nəfər işçi işdən azad edilmişdir, o cümlədən:

- 2905 nəfər öz xahişi ilə;
- 165 nəfər üzrsüz səbəbdən işə gəlməməsi (proqul) və başqa əmək pozuntularına görə;

- 591 nəfər əmək müqaviləsinin bitməsi ilə əlaqədar;
- 90 nəfər hərbi xidmətə çağırılması ilə əlaqədar;
- 40 nəfər ixtisarla əlaqədar;
- 465 nəfər vəfat etməsi ilə əlaqədar.

ARDNŞ üzrə işçilərin nisbəti

Diaqram 13

Fəhlələr	68,9%
Rəhbər işçiləri və mütəxəssislər	29,5%
Qulluqçular	1,6%

İşçilərin tərkibi

Cədvəl 32

	Nəfər	%
İşçilərin faktiki sayı	58610	100
<i>o cümlədən:</i>		
– fəhlələr	40382	68,9
– rəhbər işçiləri və mütəxəssislər	17281	29,5
– qulluqçular	947	1,6
– qadınlar	14951	25,
– təqaüdcülər	8922	15,2
– ali təhsillilər	12638	21,6

2004-cü ildə ARDNŞ üzrə kadr axımı 4,95% təşkil etmiş, işçilərin orta siyahı sayı 58537 nəfər olmuşdur.

Təhlil göstərir ki, Şirkət üzrə işləyən təqaüdcülərin sayı yüksək olaraq qalır (8922 nəfər) və işçilərin ümumi sayının 15,2%-ni təşkil edir.

Ahillərin (70 yaşından yuxarı) sayı 01.01.05-ci il tarixə 1197 nəfər, o cümlədən 80 yaşından yuxarı işçilərin sayı 41 nəfər olmuşdur.

Ümumi işçilərin sayından 2317 nəfər Qarabağ, 104 nəfər Böyük Vətən Müharibəsi iştirakçısı, 2918 nəfər məcburi köçkün və qaçqınlardır.

ARDNŞ-da 14951 qadın işləyir, bu da ümumi işçilərin sayının 25,5%-ni təşkil edir. Qadınların sayının ən böyük xüsusi çəkisi elmi-tədqiqat institutlarında (60%) və neft emalı zavodlarında (40%) olmuşdur. Mütəxəssislər kateqoriyasında qadınların sayı fərqlənir və neftqazçıxarmada onlar 40% təşkil edir. Neft sənayesində işləyən təqaüdcülərin 35%-i qadınlardır. Neft şirkətinin bütün struktur bölmələrində rəhbər vəzifələrdə 705 nəfər qadın işləyir.

“Azərbaycan neft və qaz sənayesi işçilərinin təltif edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 18 sentyabr 2004-cü il tarixli 126 nömrəli fərmanı ilə “Əsrin müqaviləsi”nin 10 illik yubileyi münasibəti ilə 106 nəfər neftçi orden və medallarla, onlardan 4 nəfəri “Şöhrət” ordeni və 102 nəfər “Tərəqqi” medalı ilə təltif edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 18 sentyabr 2004-cü il tarixli 125 nömrəli fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasında neft və qaz sənayesinin inkişafında xidmətlərinə görə 7 nəfər qocaman neftçiyə Prezidentin fərdi təqaüdü təyin edilmişdir.

2004-cü ildə ARDNŞ prezidentinin əmrinə əsasən neft sənayesində çalışan 283 nə-

fər işçi uzunmüddətli və məhsuldar əmək fəaliyyətinə, neft və qaz sənayesinin inkişafında xüsusi xidmətlərinə görə DNŞ-nin Fəxri fərmanı ilə təltif edilmişdir.

2004-cü ildə əmək və icra intizamına ciddi əməl edilməsi məqsədilə müvafiq işlərin görülməsi davam etdirilmiş, yerlərdə nəzarət gücləndirilmişdir. 2004-cü ilin yekunlarına görə ARDNŞ üzrə nizam- intizamın göstəriciləri aşağıdakı kimi olmuşdur.

- əmək intizamı pozuntularının sayı - 540 hadisə;
- əmək və istehsalat intizamını pozanlar - 835 nəfər;
- proqul edənlər - 160 nəfər;
- proqul və başqa əmək pozuntularına görə işdən azad olunanlar - 165 nəfər.

İl ərzində ARDNŞ-in strukturuna daxil olan İB, İdarə və müəssisələrdə işləyən 701 nəfər rəhbər, mühəndis-texniki işçi və mütəxəssis öz ixtisasını artırmışdır. 2420 nəfər fəhlə isə peşə hazırlığı keçərək öz ixtisasını artırmışdır. ARDNŞ üzrə işçilərin sayı, kateqoriyası, kadr axımı və əmək intizamı haqqında məlumat aşağıda verilmişdir:

- İşçilərin faktiki sayı - 58610
- o cümlədən:*
- Fəhlələr - 40382
- Mütəxəssislər - 17281
- Qulluqçular - 947
- Qadınlar - 14951
- Təqaüdcülər - 8922
- Ali təhsillilər - 12638
- İşə qəbul edilib - 4373
- İşdən azad edilib - 4547
- o cümlədən kadr axımı səbəbindən:*
- Öz xahişi ilə - 2905
- Əmək pozuntularına görə - 165
- Kadr axımı, % - 4,95

ƏMƏYİN MÜHAFİZƏSİ VƏ ƏTRAF MÜHİTİN QORUNMASI

Hesabat ilində ARDNŞ ətraf mühitin qorunması, əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası sahəsindəki fəaliyyətində Azərbaycan Respublikasının qanunvericilik aktlarına, eləcə də sahədaxili norma, standart və rəhbər sənədlərə əsaslanmışdır.

Əmək şəraitinin mövcud qayda və normalarının tələblərindən kənara çıxmanın aşkar edilməsi və onların aradan qaldırılması məqsədilə yoxlamalar xeyli artırılmış və aşkar olunan nöqsanların ləğvi üzrə lazımi tədbirlər görülmüşdür. Əməyin mühafizəsi üzrə tədbirlərə 25,6 mlrd. manat, xüsusi geyim, ayaqqabı və fərdi mühafizə vasitələrinə isə 14,1 mlrd. manat vəsait xərclənmişdir. Bununla belə əməyin mühafizəsi və təhlükəsizlik texnikası sahəsində hələ də çoxlu nöqsanlar mövcuddur. Belə ki, 2004-cü ildə ARDNŞ-nin müəssisələrində 33 bədbəxt hadisə baş vermiş, 41 nəfər xəsarət almış, 7 nəfər ölmüş, 2429 adam-gün itirilmişdir. Ölümlə nəticələnən bədbəxt hadisələrin hamısı neftqazçıxarma sahəsində baş vermişdir.

Hesabat ilində ekoloji vəziyyəti yaxşılaşdırmaq məqsədilə təmizləyici və texnoloji qurğuların yenidən qurulması və abadlaşdırma işləri davam etdirilmiş, yeni obyektlərin inşasına başlanmışdır. Misal olaraq aşağıdakıları göstərmək olar:

- H.Əliyev adına Bakı Neft Emalı Zavodunda 308 sayılı çən və zavod- Güzdək neft bazası arası neft kəməri yenidən qurulmuş, Q-43-107M qurğusunun 100 sayılı bölməsində dizel yanacağına hidrogenlə təmizlənməsi həyata keçirilmiş, zavoddaxili və zavodətrafı ərazilər (3867 m²) təmizlənmiş, 3335 ağac və 2045 dekorativ kol əkilmişdir.

- "Azərneftyağ" Neft Emalı Zavodunda kimyəvi reagentlər təsərrüfatı yenidən qurulmuş, 8 saylı sexin nefttutucu-nefttəmizləyici sahələrində və 18 saylı sexdə dəniz suyu nəql edən boru xətləri, nasos və digər avadanlıqlar təmir edilmiş və dəyişdirilmişdir.

- "Azneft" İB-də "Balaxanıneft" NQÇİ-nin Şimal kanalının yenidən qurulması, Ramanı tunelinin təmizlənməsi və bərpası, 28 May ad. NQÇİ- də bioloji təmizləyici qurğunun tikilməsi işləri aparılmışdır. Eyni zamanda, Pirallahı adasında Şimal körpüsünün yenidən qurulması və mühafizə qurğusunun tikintisi davam etdirilmişdir.

Qeyd olunan işlərə və digər təşkilati-texniki tədbirlərə 32,3 mlrd. manat vəsait yönəldilmişdir.

Hesabat dövründə atmosfərə atılan zərərli maddələrin miqdarı 84,8 min ton artmışdır. Bu hal "Günəşli" yatağının intensiv işlənməsi və qaz faktorunun artması ilə bağlı olmuşdur.

NƏQLİYYAT VƏ XÜSUSİ TEXNİKA

a) Avtonəqliyyat və xüsusi texnika

Hazırda ARDNŞ-in struktur bölmələrinin müəssisə və təşkilatlarının balansında 5596 ədəd müxtəlif markalı avtonəqliyyat və xüsusi texnika vasitələri vardır. Onlardan 4359 avtonəqliyyat, 1237 xüsusi texnika vasitələridir.

2004-cü ildə aparılan ardıcıl və məqsədyönlü tədbirlərin, verilmiş əmrlərin və keçirilən mütəmadi müşavirələrdə qəbul edilmiş qərarların nəticəsində istər nəqliyyat vasitələrinin istismarının yaxşılaşdırılması istiqamətində, istərsə də yanacaq-sürtgü materiallarından səmərəli istifadə edilməsi və yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi sahəsində müəyyən işlər görülmüşdür. Belə ki, avtonəqliyyat və xüsusi texnika vasitələrinin 70%-dən çoxunun normativ istismar müddətinin bitdiyinə baxmayaraq, aparılan texniki-təşkilatı tədbirlərin nəticəsində avtonəqliyyat və xüsusi texnika vasitələrinin parkdan xəttə çıxış əmsalı ARDNŞ üzrə 0,54 çatdırılmışdır.

Normativ istismar müddəti bitmiş və bərpası iqtisadi cəhətdən əlverişli olmayan 126 ədəd avtonəqliyyat və xüsusi texnika vasitəsinin balansdan silinməsi üçün müvafiq icazə verilmişdir və onların əvəzinə 83 ədəd yeni

avtonəqliyyat və xüsusi texnika vasitələri alınmışdır.

Aparılan araşdırmalardan müəyyən edilmişdir ki, istismarda olan texnikanın əsas hissəsi xaricdə istehsal olunan yüksək yükqaldırma qabiliyyətinə malik olan "Demak", "Kato", "Faun", "Libxer", "MKAT" markalı yükqaldırıcı kranlar, yüksək yükqaldırma qabiliyyətinə malik olan "Tatra", KRAZ, MAZ, KAMAZ markalı avtomobillər təşkil edir. Uzaq xaricdən də yeni model nəqliyyat vasitələrinin istismara daxil edilməsi davam edir. Lakin iqtisadi əlaqələr kəsildiyindən və maliyyə çətinliyindən onlara ehtiyat hissələri tələb olunan miqdarda alınmır, bu səbəbdən də avtonəqliyyat və xüsusi texnika vasitələrinə texniki xidmətlər cədvəl üzrə aparılmır, əsaslı təmir işləri isə ayrı-ayrı idarələr tərəfindən daxili imkanlar hesabına aparılır. Keçmiş Sovetlər İttifaqında avtonəqliyyat və xüsusi texnika vasitələrinin əsaslı təmiri Rusiyanın və digər Respublikaların zavodlarında aparılırdı. Bununla əlaqədar hazırda respublikamızda ehtiyat hissələri hazırlayan, avtomobil və xüsusi texnikaların əsaslı təmirini aparan zavodun yaradılmasına zərurət yaranmışdır.

ARDNŞ-nin struktur bölmələrinin, müəssisə və təşkilatlarının balansında olan avtonəqliyyat və xüsusi texnika vasitələrinin hərəkətinin təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üçün Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Yol Hərəkəti Təhlükəsizliyi Komissiyasının qərarına əsasən ARDNŞ-in Yol Hərəkəti Təhlükəsizliyi Komissiyası tərəfindən 2004-cü il üçün yol hərəkəti təhlükəsizliyinin təmin edilməsi üzrə tədbirlər planı hazırlanmış, yerlərə göndərilmiş və icrasına mütəmadi nəzarət edilmişdir.

b) Dəniz nəqliyyatı

01.01.05-ci il tarixinə ARDNŞ-nin "Xəzərdənizneftdonanma" idarəsinin balansında ümumi dəyəri 2,2 trln. manat, ümumi yükqaldırma qabiliyyəti 86,1 min ton və ümumi gücü 423,7 min at qüvvəsi olan 269 müxtəlif tipli gəmi olmuşdur. Bu gəmilərin 187-si (69,5%) istismarda, 50-si (18,6%) təmirdə, 30-u (11,1%) təmiri gözləmədə, 2-si (0,7%) balansdan silinməni gözləmədədir.

İstismarda olan 187 gəmidən 3-nün registr tərəfindən verilmiş üzmə sənədlərinin müddətləri bitmişdir. Həmin gəmilərə registr üzmə sənədlərinin alınması və ya digərləri ilə əvəz edilməsi üçün müvafiq tədbirlər görülür.

"Xəzərdənizneftdonanma" idarəsinin balansında əsas gəmilərdən əlavə 4 üzən emalatxana (Ü/E-639, Ü/E-674, Ü/E-703, Ü/E-721) və 3 üzən tərsənə (Ü/T-806, Ü/T-953, Ü/T "Y.İbrahimov") vardır. Bir üzən tərsənə - Ü/T "Y.İbrahimov" icarədə, qalan emalatxana və tərsənələr ARDNŞ-də istismardadır.

269 ədəd gəmidən 8-i yanğınsöndürən gəmidir. Bunlardan 5-i istismarda, 2-si təmirdə, 1-i isə təmiri gözləmədədir.

Cədvəl 33-dən görüldüyü kimi 01.01.05-ci il tarixinə balansda olan gəmilərin sayı 22 ədəd, istismarda olan gəmilərin sayı 12 ədəd azalmışdır. Təmirdə olan gəmilərin sayı 11 ədəd artmış, təmiri gözləmədə olan gəmilərin sayı dəyişməmiş, balansdan silinməni gözləyən gəmilərin sayı isə 21 ədəd azalmışdır.

2004-cü ildə 17 gəmi xarici firmalara icarəyə verilmişdir, bu göstərici 2003-cü ildə də 17 olmuşdur.

"Xəzərdənizneftdonanma" idarəsinin balansında olan gəmilər

Cədvəl 33

	01.01.2005-ci il tarixinə	01.01.2004-cü il tarixinə
Ümumi balansda	269	291
İstismarda olan gəmilər	187	199
<i>o cümlədən</i>		
üzmə sənədləri olmayan gəmilər	3	5
Təmirdə	50	39
Təmiri gözləmədə	30	30
Silinməsini gözləmədə	2	23

2003-2004-cü illərdə donanmanın balansına yeni gəmi qəbul edilməmişdir.

Donanmanın gəmiləri, əsasən, ARDNŞ-nin idarələrinə xidmət edir. Bununla belə, 2003-cü ildə kənar təşkilatlarla 1, 2004-cü ildə isə 3 müqavilə bağlanmışdır. Xarici firmalarla əvvəlki illərdə bağlanmış müqavilələrin müddəti uzadılmışdır.

2004-cü ildə Donanmanın gəmiləri 611213 gəmi-saat işləmişlər. Bu da 2003-cü il ilə müqayisədə 21015 gəmi-saat (3,3%) azdır.

Donanmanın 2004-cü ildə 2003-cü illə müqayisəli yük daşıma həcmi *cədvəl 34-dəki* kimi olmuşdur.

2004-cü ildə gəmilərin xarici firmalara göstərdikləri dəniz nəqliyyatı xidmətindən əldə etdiyi gəlir 158,3 mlrd. manat olmuşdur. Bu da Donanmanın əldə etdiyi gəlirin 50,2%-ni təşkil edir.

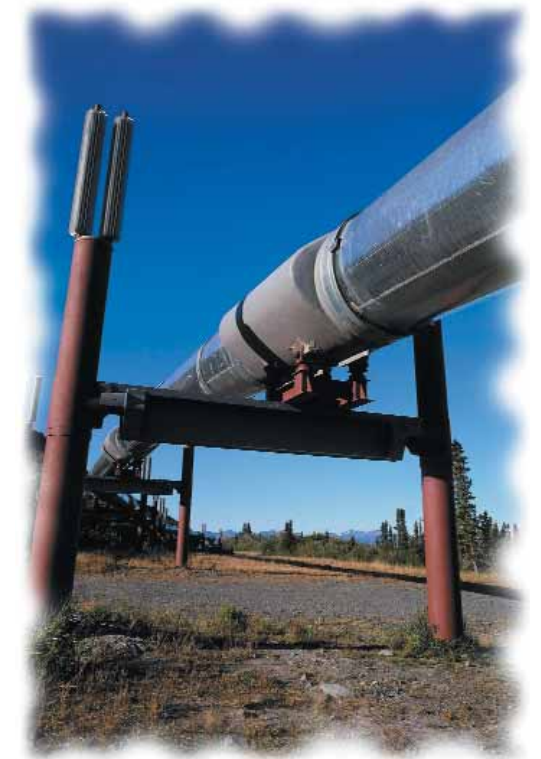
"Xəzərdənizneftdonanma" idarəsinin gəmilərində 2004-cü ildə 36,0 min ton, 2003-cü ildə isə 38,0 min ton dizəl yanacağına sərf olunmuşdur.

2004-cü il ərzində donanmada iki qəza hadisəsi baş vermişdir.

2004-cü ildə ARDNŞ-nin Gəmi təmiri zavodundan, təmir emalatxanalarından və "Xəzərdənizgəmitəmiri" İstehsalat Birliyinin zavodlarından 120 gəmi, 2003-cü ildə isə 116 gəmi təmirdən çıxmışdır.

c) boru nəqliyyatı

ARDNŞ-nin balansında ümumi uzunluğu 708,6 km olan magistral neft kəmərləri vardır. Onların diametri 200-700 mm arasında dəyişir. Kəmərlərin istismarı üçün 14 nasos stansiyası fəaliyyət göstərir. 2004-cü ildə magistral neft kəmərlərinin yük dövriyyəsi 643,4 mln. t-km, 2003-cü ildə - 639,0 mln. t-km olmuşdur.

Gəmilərin yükdaşıma həcmi (ton)

Cədvəl 34

	2004-cü il	2003-cü il	2003-cü ilə nisbətən fərq	
				%
Yük daşıma	433018	424011	9007	102,1
Yük aşırma	60897	26651	34246	228,5
Ümumi yük daşıma	493915	450662	43253	109,6

SOSIAL MƏSƏLƏLƏR

ARDNŞ-nin struktur bölmələrinin tabeliyində 2,5 milyon m² mənzil fondu, o cümlədən 80 yataqxana, 56 uşaq bağçası, 28 yay istirahət ocağı, 14 mədəniyyət evi və klubu, 16 idman kompleksi və meydançası, 520 çarpayılıq xəstəxana və sair obyektlər vardır.

ARDNŞ-nin struktur bölmələrinin tabeliyindəki mənzil fondunun və onların mühəndis kommunikasiyalarının saxlanması xidmət edən Mənzil Kommunal Təsərrüfatlarının, o cümlədən subaylar üçün olan 49 və ailələr üçün olan 31 yataqxananın saxlanmasına 2004-cü ildə 69 mlrd. manata yaxın maliyyə vəsaiti xərclənmişdir. Bu sahədə 1876 nəfərə yaxın işçi çalışır.

ARDNŞ üzrə 6000-dən artıq neftçi ailəsi mənzil növbəsində dayanmışdır. Onlardan 3000-ə yaxını 10 ildən artıqdır ki, mənzil növbəsini gözləyirlər. Maliyyə çətinliyi ilə əlaqədar son illərdə yaşayış evlərinin tikintisində olan ləngimələrin nəticəsində mənzillə təmin olunanların sayı xeyli azalmışdır. 2004-cü ildə

ARDNŞ üzrə 258 mənzili olan 4 yaşayış evi istifadəyə verilmişdir. Bu yaşayış evlərindən 2-si "Azneft" İB-in, 1-i H.Əliyev ad. BNEZ-in, 1-i isə H.Əliyev ad. BDÖZ-in sifarişi ilə tikilmiş və, əsasən, bu strukturların işçilərinə paylanmışdır. ARDNŞ üzrə 2004-cü ildə yaşayış evlərindən əlavə digər sosial obyektlər də inşa edilmiş və istifadəyə verilmişdir. Onlardan Neft Daşlarında 9 mərtəbəli 272 çarpayılıq yataqxana, Siyəzən şəhərində gün ərzində 150 xəstə qəbul etməyə imkanı olan poliklinikası, 68 çarpayılıq cərrahiyyə və doğum şöbələrini, N.Nərimanov ad., 28 may ad. və "Neft Daşları" NQÇİ-lərinin neftqazçıxarma sexlərindəki uyğun olaraq 28, 36 və 48 yerlik yaşayış bloklarını, "Azərneftyağ" NEZ işçiləri üçün inşa etdirilən yaşayış kompleksində zavod tərəfindən inşa etdirilən istifadəyə verilmiş 844 yerlik mərasim zalını, 219 və 218 m²-lik ərzaq və təsərrüfat malları satışı mağazaları binalarını, T.İsmayılov və İ.Qayıbov adına stadionlarda yenidənqurma işlərini və s. göstərmək olar.

ARDNŞ üzrə struktur bölmələrinin tabeliyində fəaliyyət göstərən və 1532 işçi çalışan 56 uşaq bağçasında 4810 nəfərə yaxın uşaq tərbiyə alır. Bu bağçalara 2004-cü ildə 14,0 mlrd. manatdan artıq maliyyə vəsaiti xərclənmişdir. Bu vəsaitin 5,35 mlrd. manatı əmək haqqına, 0,76 mlrd. manatı təmirə, qalanı isə ərzağa və başqa işlərə xərclənmişdir.

ARDNŞ-nin struktur bölmələrinin tabeliyində olan 28 yay istirahət ocaqlarının 22-sində məcburi köçkünlər yerləşmişdir. 2004-cü ildə "Azərneftyağ" NEZ- in tabeliyində olan və Nabran qəsəbəsində yerləşən "Nabran" istirahət ocağında və Marketing və İqtisadi Əməliyyatlar İdarəsinin tabeliyində olan "Şəki" istirahət zonasında neftçilərin istirahəti mümkün olmamışdır. Qalan 6 istirahət ocağında yay mövsümündə 1580 nəfərə yaxın neftçi və onların ailə üzvləri istirahət etmişlər. Bu istirahət ocaqlarının saxlanmasına 2004-cü ildə 5,7 mlrd. manat maliyyə vəsaiti xərclənmişdir.

Bundan əlavə ARDNŞ-in tabeliyində olmayan istirahət və müalicə ocaqlarında da işçilərin və onların ailə üzvlərinin müalicəsi və istirahəti təşkil edilmişdir. ARDNŞ-dən kənar istirahət ocaqlarında neftçilərin və onların ailə üzvlərinin istirahətinin təşkilinə 2004-cü ildə cəmi 1,5 mlrd. manata yaxın vəsait xərclənmişdir. Bundan əlavə Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun və həmkarlar ittifaqları komitələrinin vəsaiti hesabına 4106 nəfərin istirahəti və 615 nəfərin sanatoriya müalicəsi təşkil edilmişdir ki, buna da 2004-cü ildə cəmi 1,7 mlrd. manat vəsait xərclənmişdir.

İşçilərin iş yerlərində qidalanması uzun illərdir təşkil edilir ki, bu da neftçilərin sağlamlığına və sosial vəziyyətinə öz müsbət təsirini göstərir. Əvvəlki illərdə müəssisənin vəsaiti hesabına kollektiv qidalanma ilə əsasən dəniz neftçiləri təmin edilirdi. Hazırda imkan daxilində başqa strukturlar tərəfindən də belə qidalanma təşkil edilir. ARDNŞ üzrə 2004-cü ildə 9834 nəfər işçi iş yerində kollektiv qida-

lanma ilə təmin olunmuşdur, 7147 işçi isə qida əvəzinə pul almışdır ki, buna da il ərzində 44,3 milyard manat vəsait xərclənmişdir.

ARDNŞ müəssisələrində və dənizdə yerləşən özüllərində Neftçilərin Mərkəzi Xəstəxanasının 25 tibbi sanitar hissəsi, həkim və feldşer məntəqələri fəaliyyət göstərir. Bundan başqa Geofizika və mühəndis geologiyası İB, "Azərneftyağ" NEZ və H.Əliyev ad. BDÖZ-də də tibbi məntəqələr fəaliyyət göstərir. 687 işçi çalışan Neftçilərin Mərkəzi Xəstəxanasında 2004-cü il ərzində 3739 neftçi stasionar müalicə olunmuşdur. ARDNŞ-nin səhiyyə ocaqlarına 2004-cü il ərzində 18,7 mlrd. manat maliyyə vəsaiti xərclənmişdir. Bu vəsaitin 6,4 mlrd. manatı əmək haqqına, 1,9 mlrd. manatı tibbi texnikanın və dərmanların alınmasına və s. xərclənmişdir.

Mərkəzi Neftçilər Xəstəxanasında il ərzində 2301 nəfər kənar şəxs ödənişli stasionar müalicədə olunmuş və bu xidmətdən 1,7 mlrd. manat maliyyə vəsaiti əldə olunmuşdur.

ARDNŞ-nin tabeliyində 14 mədəniyyət evi və klubu fəaliyyət göstərir. Oturacaq yerlərinin ümumi sayı 8122 olan bu klub və mədəniyyət evlərində 212 nəfər işçi çalışır. Onların saxlanmasına il ərzində 2,6 mlrd. manat vəsait xərclənmişdir. Bu vəsaitin 0,98 mlrd. manatı əmək haqqına, 0,56 mlrd. manatı sair işlərə xərclənmişdir. Mədəniyyət ocaqlarının əksəriyyəti son illər əsaslı təmir edilmiş və neftçilərin istifadəsinə verilmişdir.

Neftçilər arasında idmanın təşkili də son illər diqqət mərkəzindədir. ARDNŞ üzrə fəaliyyət göstərən 16 idman kompleksi və meydançasında il ərzində 8 min nəfərə yaxın neftçi və onların ailə üzvləri 24 idman növü ilə məşğul olmuş, öz sağlamlıqlarını qorumuş, eyni zamanda respublika və beynəlxalq yarışlarda iştirak etmişlər. 416 nəfər işçisi olan bu idman obyektlərinin saxlanmasına və idmanın təşkilinə il ərzində 9,5 mlrd. manat vəsait xərclənmişdir.

ARDNŞ-nin struktur bölmələrində işləmiş və respublikamızın ərazi bütövlüyü uğrunda döyüşlərdə Şəhid olmuş 525 və əlil olmuş 269 nəfərin ailə üzvlərinə qayğı göstərilməsi, Şəhidlərin adlarının əbədiləşdirilməsi daim diqqət mərkəzində olmuşdur. Mənzil növbəsində dayanan Şəhid ailəsinin mənzillə növbədənkənar təmin edilməsi bütün əmək kollektivləri tərəfindən razılıqla qarşılır. Odur ki, Şəhid ailəsi növbəyə dayandığı andan birinci imkandan istifadə edərək mənzillə təmin olunurlar. Struktur bölmələri tərəfindən edilən yardımlardan əlavə ARDNŞ tərəfindən hər il "Novruz" və "Qurban" bayramları münasibətilə hər ailəyə 400 min manat məbləğində yardım edilir. Struktur bölmələri öz imkanları daxilində bu ailələrə maddi və mənəvi yardımlar edirlər.

mənəvi yardımlar göstərilməsi daim diqqət mərkəzində olmuşdur. Son illər Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq sərəncamı ilə "Neft Fondu"ndan məcburi köçkünlərin saxlanması maliyyə vəsaiti ayrıldıqdan sonra, əsasən, milli bayramlarımız münasibətilə yardımlar edilir.

ARDNŞ-nin struktur bölmələrinin balansında olan, əsasən Bakı şəhərində yerləşən inzibati binalarda, yataqxanalarda, istirahət ocaqlarında və s. obyektlərdə yerləşmiş 15 min nəfərə yaxın məcburi köçkünə də qayğılar göstərilir. Onların yerləşdiyi binaların saxlanmasına ildə 6 milyard manata yaxın maliyyə vəsaiti xərclənir. Məcburi köçkünlərdən 4500 nəfərə yaxını ARDNŞ-də işlə təmin edilmişdir.

ARDNŞ ilə ANQSİ Həmkarlar İttifaqı Respublika Komitəsi arasında imzalanmış Kol-

ARDNŞ məcburi köçkün olmuş soydaşlarımıza da öz qayğısını əsirgəmir. Azərbaycan Respublikası Dövlət Komissiyasının qərarı ilə 1998-ci ildən başlayaraq Bərdə rayonu ərazisində yerləşən "Qızıl Ay" çadır şəhərciyində yerləşmiş 6 min nəfərə yaxın məcburi köçkünlərə qayğı göstərilməsi, texniki, qida və

lektiv Sazişdə və bu Sazişə uyğun olaraq struktur bölmələrində qəbul edilmiş kollektiv müqavilələrdə neftçilərin iş və sosial şəraitlərinin yaxşılaşdırılması məsələlərini əhatə edən çoxsaylı öhdəliklər qəbul edilmişdir və bu öhdəliklərin yerinə yetirilməsi daim diqqət mərkəzində saxlanılır.

